

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1907. Första Kammaren. N:o 37.

Onsdagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran lagutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden och memorial n:is 50—57 äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtanden n:is 14—16.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående understöd till aktiebolaget Svenska ostasiatiska kompaniet för uppehållande af regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien; samt

2:o) angående ersättning till gästgifvare, som afstå från dem jämlikt 10 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 tillkommande rätt till utskänkning af brännvin.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 4 och 6 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 12, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1907 åt en del tjänstemän och betjänte m. m.,

n:o 113, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående organisation af arméns centrala förvaltningsmyndighet, dels ock två i ämnet väckta motioner;

n:o 114, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 2 af andra hufvudtiteln gjorda framställning om höjning af justitierådens aflöning, och

n:o 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till förvärfvande af vissa områden i Göteborgs skärgård och invid Göteborgs stad för befästningsändamål,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 4 och 6 innevarande maj bordlagda utlåtande, n:o 116, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående förflyttning af flottans station i Stockholm till Elfvik å Lidingön, dels ock en i anledning af samma proposition väckt motion.

Uti en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 55) hade Kungl. Maj:t, under återopande af ett bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver sjöförsvarsärenden den 22 februari 1907, föreslagit Riksdagen

dels att, med godkännande af det emellan marinförvaltningen och ägaren af egendomen Elfvik med underlydande den 16 i samma månad villkorligt afslutade köpeaftal angående nämnda egendom, medgifva att för anläggning af en flottstation å Lidingön finge för kronan förvärfvas, förutom nämnda egendom, de från samma egendom afsöndrade lägenheter, hvilka kunde finnas för etablissemnet erforderliga;

dels att för inköp af för ändamålet erforderlig mark samt till påbörjande af anläggning utaf den föreslagna flottstationen anslå ett belopp af 19,000,000 kronor, att förskjutas af statskontoret, samt att däraf för år 1908 anvisa 6,200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf detta belopp redan under innevarande år utanordna 4,000,000 kronor;

dels ock att bemyndiga riksgäldskontoret att i mån af behof tillhandahålla statskontoret de för förskotten nödiga medlen.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Första Kammaren af herr *Knut Bohnstedt* väckt motion (n:o 65), däri föreslagits, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition angående förflyttning af flottans station till Elfvik, måtte *dels* medgifva, att till plats för ny flottstation finge upplåtas det område af Norra Djurgården vid Lilla Värtan och Lindarängen —Kaknäs, som af 1900 och 1906 års kommitterade angifvits, *dels* besluta att för 1908 anvisa ett belopp af 3,000,000 kronor för påbörjande af en ny flottstation vid Lindarängen—Kaknäs på grundvalen af utsedda sakkunniges till chefen för sjöförsvarsdepartementet den 21 april 1906 afgifna förslag, med rätt för Kungl. Maj:t att låta af detta belopp redan innevarande år utanordna hvad som kräfves för inlösen af mark och byggnader, för detaljundersökningar och arbetets organisation.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt:

1:o) att Kungl. Maj:ts föreliggande proposition icke må af Riksdagen bifallas; samt

2:o) att Riksdagen må i anledning af herr Bohnstedts förenämnda motion *dels* besluta att till plats för ny flottstation må, under förutsättning af H. M. Konungens medgifvande, upplåtas ett område af Norra Djurgården vid Lilla Värtan och Lindarängen—Kaknäs, *dels ock* å extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 100,000 kronor att af Kungl. Maj:t under innevarande år förskjutas till bestridande af kostnaderna för verkställande af detaljerade undersökningar, så att till nästkommande års Riksdag må kunna framläggas fullständig plan för flottstationens anläggande på ofvannämnda plats.»

Reservationer hade afgifvits af, bland andra, friherre N. A. H. Palmstierna, som ansett, att utskottet bort hemställa:

a) att Kungl. Maj:ts i förevarande proposition gjorda framställningar icke måtte vinna Riksdagens bifall; samt

b) att herr Bohnstedts i anledning af berörda proposition väckta motion ej heller måtte af Riksdagen bifallas.

Vid föredragning af utlåtandet begärdes ordet af

Herr Bildt, som yttrade: Jag får värdsamt föreslå, att statsutskottets utlåtande n:o 116 — under medgifvande det diskussionen af en föregående punkt må beröra äfven följande punkter — måtte föredragas i följande ordning:

1) 1:a punkten,

2 a) 2:dra punkten, i hvad den angår upplåtande af mark för ny flottstation,

2 b) 2:dra punkten, i hvad den angår anvisandet af 100,000 kronor.

Angående motiveringen torde särskilda yrkanden komma att göras.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Friherre Palmstierna: Då det tillåtes enligt den beslutna föredragsordningen, skall jag anhålla att få yttra mig om båda punkterna på en gång, äfvensom att yttra mig om det, som utskottet och reservanterna äro eniga om.

Det har anmärkts, att utskottet yttrat sig om hufvudstationens förflyttning från Karlskrona till Stockholm, men att uti statsrådsprotokollet endast står taladt om att stationen i Stockholm skall förflyttas från en plats till en annan. På sidan 3 i statsrådsproto-

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.*

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

kollet står emellertid taladt om hvilken omfattning man tänkt sig denna station i Stockholm skulle få, och där står det uppräknadt omkring 70 fartyg, däribland alla våra pansarfartyg, hvilka borde dit förläggas förutom logements-, transport- och småfartyg, lotsverkets och sjökarteverkets fartyg. På ett annat ställe står det omtaladt, att kostnaderna för det s. k. mindre förslaget beräknats såsom ett första stadium, och på ett annat ställe, att stationen bör vara basen för våra sjöstridskrafter. Sålunda är min uppfattning, att regeringen enligt statsrådsprotokollet tänkt sig, att här är fråga om att inrätta en hufvudstation för flottan. Då har man inom utskottet sökt göra klart för sig lämpligheten af att flytta hufvudstationen från Karlskrona till Stockholm.

De förhållanden, som gjorde, att Karl XI valde Karlskrona till flottans hufvudstation, existera icke vidare. Då hade vi Pommern. Då hade vi slagits i Polen, och det hade varit ständiga transporter af trupper, ammunition och vapen öfver Östersjön. Då hade vi äfven att frukta Danmarks flotta och behöfde vår flotta för att på nära håll försvara de tre nyförvärfvade provinserna, och då var det nödvändigt, att flottan var så förlagd, att den kunde löpa ut utan hänsyn till isen. Då hade vi äfven Finland och hade icke något att frukta för ett anfall österifrån öfver sjön. Nu äro förhållandena ändrade. Vi hafva förlorat Östersjöprovinserna, och nu kunna vi tänka oss ett anfall österifrån. Nu framträder behovet af, att på midten af den hundra mil långa ostkusten hafva en god station för flottan, i synnerhet i närheten af det rika Stockholm och innanför de redan befintliga sjöfästningarna Vaxholm och Oscar-Fredriksborg och uti Stockholms skärgård, som för vår flotta är lämplig både till anfall och försvar. Man har med anledning här af inom utskottet ansett sig böra biträda den uppfattningen, att hufvudstationen för flottan skulle förläggas till Stockholm, och då bör man göra klart för sig, om man vill, att stationen skall vara försvarad eller ej.

Arbetena på denna stations förflyttning började för ett tiotal år tillbaka. Nu kan man säga, att sedan år 1905 har vårt strategiskt-politiska läge förändrats och att vår västkust blifvit mera hotad än förut. Då kunde vår flotta i nödfall draga sig undan bakom befästningarna i Kristianiafjorden, och då kunde den möjligen vänta hjälp från den norska flottan. Under sådana förhållanden hade man tänkt sig, att med anledning af det förändrade läget i propositionen finna antydt, hur vår flotta, som årligen vinner i betydighet, skall vara förlagd, hur stor del af flottan bör förläggas till Stockholm, hur mycket bör bibehållas i Karlskrona, hvilket bör vara mycket, huru mycket bör förläggas i Göteborg, äfvensom huru mycket bör beräknas för den många gånger framkastade planen, att en del af flottan borde förläggas längre norrut och hafva en replipunkt i Norrland. Detta är för hela riksförsvaret mycket viktiga punkter, som böra planeras. Man kan dock icke i

statsrådsprotokollet finna något antydt om att detta varit föremål för några öfverläggningar mellan flottans och arméns män m. fl., hvilket dock varit högst önskvärdt, då man skall tänka sig att ordna hela riksförsvaret med afseende på flottan.

*Frågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

Såsom det redan är sagdt, så börjades redan för 10 år sedan undersökningar om, hvilken plats vid Stockholm flottstationen borde flyttas till. Det har gjorts undersökningar på en mängd olika ställen, och de lokala förhållandena hafva blifvit grundligt undersökta. Det synes, att det varit två platser, som man stannat vid och som man ansett vara fördelaktiga, nämligen Kaknäs och Elfvik. För båda dessa platser äro fullständiga ritningar uppgjorda. Såväl flottstationskommittén som marinförvaltningen hafva lofordat Kaknäs och framhållit den platsen. Härom står det i statsrådsprotokollet på sidan 61 följande: »Alla, som i frågan yttrat sig, hafva ansett Kaknäs vara för ändamålet en synnerligen lämplig plats. Mot förslaget att välja Kaknäs till station för flottan talar enligt min mening endast det höga värde, som området ansetts äga.» Således anser chefen för Sveriges sjöfösvar, att Kaknäs är en synnerligen lämplig plats för flottan, men af ekonomiska hänsyn föredrager han Elfvik. Utskottet har därför ansett sig böra göra en ekonomisk jämförelse mellan anläggningskostnaderna vid Elfvik och Kaknäs. Det är icke småsaker som det gäller. Kungl. Maj:t har begärt i rundt tal 40,000,000 kronor till anläggningarna vid Elfvik, däraf 6,000,000 kronor skulle anvisas för år 1908, och af detta belopp skulle redan år 1907 kunna utgå 4,000,000 kronor. Sålunda är det fråga om betydande utgifter. Om man så gör en jämförelse i ekonomiskt hänseende mellan Elfvik och Kaknäs, så visar sig, att vid Elfvik skulle själfva varfvet kosta 27,000,000 kronor. I afseende härå säger herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, att där måste det sedan byggas större kaserner och många flera hus för befäl, underbefäl, varfvets månadslönare och ständiga daglönare och arbetare. Kostnaderna härför skulle stiga till 7,000,000 kronor ytterligare. Vidare måste det dit byggas en järnväg, som går till cirka 2,000,000 kronor, och då är det ändå däri icke inberäknadt kostnaden för den kolossala bank, som skulle leda öfver Lilla Värtan, utan endast kostnaden för bron, som skulle vara på banken. Banken skulle i det hela göras gratis genom användande af fyllnadsämnen från Stockholms stad. Nu har statsrådet sagt, att järnvägen icke bör räknas med, ty den är en särskild anläggning, och den bör bära sig. Marken för anläggningen vid Elfvik kostar 3 1/2 millioner kronor eller kanske 4,000,000 kronor, men skall den exproprieras, går den kanske till mer än 4,000,000 kronor. Således i rundt tal 40,000,000 kronor.

Går man sedan och ser till, hvad anläggningarna vid Kaknäs skulle kosta, så kommer man till 28,000,000 kronor, och då är däri inberäknadt 570,000 kronor i ersättningar till dem, som dispo-

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

nera marken. Sålunda en skillnad i anläggningskostnaden mellan 40,000,000 och 28,000,000 kronor, hvadan det blir 12,000,000 kronor billigare att antaga Kaknäsförslaget, om man icke räknar med värdet af marken därstädes.

Nu säger herr statsrådet, att han icke törs på detta förslag till följd af det höga värde, som marken där anses äga. Ladugårdsgärdeskommittén har beräknat markens värde och ansett, att man efter 60 år möjligen kunde sälja marken därstädes efter ett nettovärde af 30 kronor per kvadratmeter, då det vore medeltalet af hvad tomterna i Stockholm såldes för, inklusive de tomter, staten själf sålde. Tomtpriserna ha icke fallit, och tomterna på Ladugårdsgärde ligga mycket väl till, såväl de, som komma att ligga vid den utefter Djurgårdsbrunnsviken utdragna Strandvägen — här blir det härliga tomter — som fabriktomterna utmed Kräftriket och järnvägen därstädes.

Ladugårdsgärdeskommittén säger, att utöfver den terräng, som man först afsåg att bygga varfvet på, erfordras — enligt flottkommittén — 300 tunnland till villakvarter för befäl, underbefäl, manskap och daglönare, och att det området enligt gjord uppskattning vore värdt 40,000,000 kronor, men kommittén tillägger också, att om man låter bli att bygga särskilda villakvarter, utan stads-kvarter, så nära hufvudstaden, med hvilken stationsområdet blir satt i förbindelse medelst järnväg och spårväg, så erfordras för dessa vanliga byggnadskvarter, hvilka för inkvartering skulle byggas antingen af kronan själf eller af enskilde, icke ett större område än att det skulle vara värdt endast 14,000,000 kronor. Så tillägges det på sidan 76 i statsrådsprotokollet följande:

»Det torde dock böra framhållas, att ett förläggande till dessa trakter af flottans station i Stockholm förvisso skulle medföra en lifligare byggnadsverksamhet och antagligen äfven ökade tomtpreis i angränsande områden, hvadan detta förslags genomförande antagligen komme att befordra en hastig och gynnsam realisation af i närheten belägna delar af Norra Djurgården.»

Sålunda har Ladugårdsgärdeskommittén icke afrådt att förlägga flottstationen vid Kaknäs, men naturligtvis ej tillstyrkt den kolossala villastaden.

Värderar jag sålunda marken till 14,000,000 kronor och Kaknäsförslaget i öfrigt är 12,000,000 kronor billigare än förslaget att förlägga flottan till Elfvik, så blir skillnaden 2,000,000 kronor till förmån för Elfviksförslaget, men 2,000,000 kronor är på några år räntan på de 40,000,000 kronor, som det förslaget skulle kosta. Det är därför utskottet och reservanterna kommit till den åsikten, att ur ekonomisk synpunkt är Elfvik icke att föredraga och att Kaknäs måste anses lika bra. Uti detta villakvarter, som man afsett att bygga, skulle det finnas 150 hus med 4,000 eldstäder, och det är en icke obetydlig sak. Ur fredlig synpunkt har Kaknäs naturligtvis många stora fördelar. Det är bekvämt att komma

dit med järnväg. Man behöfver icke bygga bostäder för hela personalen, utan den kan till god del bo i Stockholm. Hufvudstationen för flottan skall emellertid icke byggas för fredens skull, utan med hänsyn till kriget. Då hafva såväl utskottet som reservanterna ansett, att det är absolut nödvändigt att göra en utfartsväg vid Moranedet, ty om endast utloppet i Vaxholm bibehålles, ligger flottan sämre vid Elfvik eller Kaknäs än i Karlskrona, där det också endast är ett stort inlopp. För att blockera det, måste emellertid fiendens fartyg ligga ute i hafvet dag och natt, utsatta för stormar, men hvad Stockholm beträffar, så kunna de lägga sig ytterst bekvämt ute på någon af Saxarfjärdarna och därifrån blockera vår flotta. Nu är det ju icke meningen, att under krig flottan skall ligga inne vid stationen, utan den skall vara djärf och försöka göra fienden all möjlig skada, men det är gifvet, att efter drabningarna behöfver den komma in till varf för att repareras, intaga kol och torpeder, och då kan den tydligen blifva instängd. Det är därför det bör finnas ett utlopp åt Baggensfjärden till, och det utloppet måste vara befäst. Nu kan man säga, att det saknas antydan härom i den kungliga propositionen. Det kan naturligtvis icke vara beroende på förbiseende, utan man har antagligen varit rädd för att skrämma Riksdagen med för stora siffror.

Så långt hafva utskottet och reservanterna varit af samma åsikt. Sedan skilja de sig. Utskottet har nämligen ansett sig kunna taga på sitt och Riksdagens ansvar ett beslut om hufvudstationens förläggning till Kaknäs. Reservanterna hafva sagt, som jag nämnt, att det slutligen gällde, att en dylik flottstation också måste vara befäst mot landsidan. I kungliga propositionen står det på sidan 62 taladt om att befästningarna åt sjösidan äro föreslagna att stärkas, men det är icke antydtt, om man tänkt sig eller icke tänkt sig några befästningar åt landsidan. Nu torde Kungl. Maj:t dock hafva gått ut från att det är nödvändigt att befästa flottstationen åt landsidan. Förutom att den saken, så att säga, faller af sig själf, så finner man nödvändigheten däraf genom erfarenheten från utländska krig. Går man till kinesisk-japanska kriget, så togs därunder Wei-Hai-Wei och Port Arthur från landsidan. Och under sista rysk-japanska kriget togs också Port Arthur från landsidan. Den synnerligen skickliga japanska flottan kunde visserligen stänga in den ryska flottan, men japanerna kunde aldrig taga den ryska flottan eller forcera inloppet — det är ett synnerligen svårt företag att med fartyg forcera ett inlopp — utan de måste med användande af mycken tid och med stora uppoffringar af penningar och blod anfalla Port Arthur från landsidan. Och vi veta, hvilka oerhörda uppoffringar de måste göra, innan de kommo upp på 300 metershöjden, hvarifrån de kunde beskjuta ryska flottan, som då måste sänkas. Först då voro japanerna lugna och kunde transportera sina trupper öfver hafvet.

Gå vi vidare till det spansk-amerikanska kriget, så stängde

*Urdgasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Ports.)*

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

väl den amerikanska flottan in den spanska vid S:t Jagobukten, men amerikanerna kunde aldrig forcera sjöforten, utan de måste anfalla från landsidan, och när de gjorde det, då föll spanska flottan i deras händer.

På samma sätt är det ju här med den svenska flottan. Den skall vara djärf och aggressiv, men efter drabbningar blir det nödvändigt för den att gå in till varf och reparera; och slutligen kan man tänka sig, att den för en öfverlägsen fiende måste retirera bakom sjöfästningarna, och då bör den icke kunna tagas från landsidan. Det ligger nära till hands, att det bort vara en samverkan mellan armén och flottan vid behandlingen af denna fästningsfråga. Det har många gånger inom Riksdagen, i motioner och inom utskott, uttalats förhoppningar om enig samverkan mellan armén och flottan; och då hade man väntat att få något antydt härom, men det är det icke. Nu säger utskottet, att det är samma förhållande som nu. Nu är icke Stockholm befästadt, där vi hafva våra fartyg. Det är ledsamt; och om vi lägga ned på en flottstation 30, 40 millioner kronor och på fartyg där 60 millioner förutom hvad som åtgår för kol och torpeder m. m., så lockar detta så mycket mera att göra ett anfall mot Stockholm. Då är frågan den: Har herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet tänkt, att det icke behöfves befästningar, eller har han tänkt sig, att om vi få dit flottan, så blifver det nog sedan befästningar? Det vet man icke. De flesta svenskar önska gärna, att Stockholm blifver befästadt. Det är den viktigaste staden i landet, säte för regering och ämbetsverk, en ytterligt viktig strategisk punkt, i det den utgör förbindelsen mellan Uppland och Södermanland. Men en annan fråga är: Låter det sig göra att befästa Stockholm? Detta viktiga spörsmål har många gånger varit föremål för undersökning. Särskildt kan man tänka, att det moraliska inflytandet af Stockholms intagande kunde blifva ödesdigert. Dessa undersökningar hafva gjorts åren 1864, 1883, 1894, 1901 och 1903, och hafva därvid uppgjorts förslag till Stockholms befästande. Jag vill icke gå in på detaljer, men vill endast nämna, att summorna, hvarom det är fråga, varierat mellan 25 och 40 millioner kronor samt besättningsstyrkan mellan 12 och 30 tusen man. Detta om det vore fråga om permanenta eller halfpermanenta befästningar, fältbefästningar och fördjupningar, fort och så vidare. Men alltid har det slutats med att det kostar mycket penningar och fordrar mycket trupper; och på senare tiden, då skottvidden ökats, har man tänkt sig, att befästningarna skulle framskjutas långt från Stockholm. Förut var det relativt lätt, men nu, då kanonernas skottvidd är så stor, måste man sträcka sig bortom sjöarna, och fronterna såväl på norra som södra sidan blifva synnerligen långa. Ja, penningar kan man tänka sig få, men trupper? Vi veta, att vårt land är synnerligen vidsträckt och synnerligen folkfattigt. Vi hafva icke mera än sex arméfördelningar förutom befästningstrupper. Är det sedan så, att

en större styrka blifver bunden i Norrland, måste man hafva kvar återstoden i fält, och man kan under sådana förhållanden icke binda 10 à 20,000 man i Stockholm. Då säger man: Vi hafva landstormen. Men den är icke vidare duglig och efter 1901 års förminskade härordning är den det ännu mindre, ty det finnes ju icke befäl eller underbefäl till densamma. Landstormen kan göra mycken nytta, då det är fråga om att mota öfverrumplingar; men i fråga om belägring kan man icke jämföra de till landstormen hörande trupper med de ryska trupper, som försvarade 300-metershöjden vid Port Arthur. Således, min enskilda åsikt är den, att vi icke kunna befästa Stockholm, och att svenska folket måste vänja sig vid tanken, att Stockholm icke kan försvaras utan måste falla. Men säger man, att däruppå hänger det hela, om Stockholm faller, ity att om Stockholm faller, faller allt, — så gör man sig skyldig till detsamma, som danskarna i fråga om Dannevirke, hvars fall så imponerade på de sistnämnde.

Skall Stockholm icke befästas, ligga Kaknäs och Elfvik på samma linje. Är icke Stockholm befästadt, tager fienden Kaknäs, och ligger flottan i Elfvik, så sker det 2 eller 3 dagar senare. Under sådana förhållanden hafva reservanterna tänkt sig detta: Kan det finnas någon annan plats mellan Stockholm i väster och Vaxholm i öster, som har ett sådant läge, att dit kan förläggas varf och att den kan sättas i förbindelse med hufvudstaden medelst järnväg, och hvilken plats kan befästas med mindre omfattande och således mindre dyrbara befästningar, som kräfva mindre antal trupper? Det är härom vi begärt få undersökning. Skulle en sådan plats finnas och vara oberoende af Stockholm, så att, äfven om Stockholm toges, den likvisst skulle vara till gagn för flottan, så vore mycket vunnet.

Nu har man sagt här, att det begäres så mycket utredning. Ja, reservanterna hafva ansett, att man bör sätta upp allt, som bör komma i öfvervägande. Men det är två saker, hvarom det egentligen är fråga: för det första: Finnes det en sådan plats, som lätt kan befästas och är duglig till varf? eller, för det andra: Anser Kungl. Maj:t, att Stockholm och flottans station icke behöfva befästas? Och utredning om den saken kan mycket väl ske på ett år, då så många platser redan äro undersökta. Resultatet af denna undersökning blefve sedan, att man förklarade sig anse, att det icke funnes någon plats af ofvan angifven beskaffenhet eller att det finnes en sådan plats, på så eller så sätt beskaffad. Denna utredning kan mycket väl ske redan i år. Utskottet säger, att det kan taga på sitt ansvar att taga Kaknäs och dit förlägga flottans station, och anslår för utredning därom 100,000 kronor. Hvert kommer man med 100,000 kronor? Det är mera en formsak. Hvad säga reservanterna? Varen så goda och kommen igen om ett år och sägen: Finnes det en annan lika lämplig plats som Kaknäs, eller anser Kungl. Maj:t att man skall förlägga flottans station

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

vid Kaknäs och låta bli att befästa Stockholm, eller ock låta befästa Stockholm, ty i så fall blifver Kungl. Maj:ts ansvarsskyldig, men som det nu är, är Kungl. Maj:ts ansvar mycket litet. För min del föredrager jag reservanternas ståndpunkt och tillåter mig hemställa om bifall till reservanternas förslag.

Herr statsrådet Dyrssen: Herr grefve och talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har framhållit nödvändigheten af en utredning icke blott om befästningarnas behöflighet utan äfven om behovet af befästningstrupper, om fördelningen mellan stationerna af flottans materiel äfvensom huruvida möjligen stationer vid västkusten och norr om Stockholm också skulle vara behöfliga. • För att kunna bortskilja frågorna angående flottans förläggning och angående de ytterligare stationerna för flottan, vill jag nämna, att utredningar härom föreligga. Föregående regering föranstaltade om utarbetande af försvarsplan. Denna försvarsplan hafva cheferna för generalstaben och flottans stab uppgjort; den sistnämnda har vidare angående detta spörsmål gjort tilläggsutredning och sedermera har för dessa utredningars fullständigande tillsatts en kommission för att afgifva förslag angående behovet af fasta förstärkningar mot sjösidan.

Nu säger man, att frågan om Stockholms station skall vara beroende af befästningsfrågan. Jag förmenar, att så icke är förhållandet. Stockholms skärgårdsområde har af alla sjömilitärer här i landet under en lång tid framhållits såsom vårt viktigaste operationsområde, och naturen har ju sällsynt fördelaktigt anordnat detta operationsområde. Då är det ju gifvet, att vid vårt främsta operationsområde skola vi hafva en operationsbas för vår flotta. Vid detta operationsområde ligger landets hufvudstad. Den skall vara befästad från sjösidan, ty en stöt mot denna i annat fall öppna stad vore en stöt i landets hjärta. Flottans station skall också vara på samma sätt befästad. Då är det ju gifvet och det tränger sig alldeles osökt på, att dessa befästningar skola vara desamma. Nu är frågan den, huruvida dessa fästningar åt sjösidan för närvarande äro tillräckliga. Denna fråga är under utredning; chefen för flottans stab har framhållit, att för hufvudstadens vidkommande behöfdes sådana befästningar. Och de sårbara punkterna vet ju hvar och en. Man vet, att med det nuvarande moderna artilleriet kan en fientlig flotta utanför våra nuvarande befästningslinjer skjuta midt in i hjärtat af staden. I framtiden, när kanonernas skottvidd ökats, kommer man ännu lättare åt utkanterna af staden. Således är det alldeles uppenbart, att förstärkning af befästningarna åt sjösidan är för hufvudstadens skyddande mot bombardemang alldeles nödvändig, oberoende af frågan, hvar stationen finnes inom det lilla bäcken, som ligger innanför Vaxholms och Oskar-Fredriksborgs fästning. Flyttas stationen några

1,000 meter mer eller mindre, betyder det intet. Det är ur den synpunkten man skall se saken.

Således, antingen man anser att för stadens skyddande nya befästningar böra anläggas eller att Stockholm ej är i behof häraf, bör det icke hafva inflytande på stationsfrågan. Detta spelar efter mitt förmenande ingen roll. Således anser jag icke denna befästningsfråga böra med den nu ifrågavarande frågan hopkopplas. I annat fall måste man lika logiskt med fullkomligt samma skäl säga, att det på den nuvarande stationen icke får läggas ned något, förrän denna befästningsfråga är löst. Här har till öfers framhållits, huru Stockholms station under 10-tal år måst eftersättas för att man icke i onödan skulle lägga ned penningar, som man icke vet, huruvida de skola användas väl eller illa, — illa naturligtvis, om stationen inom kort flyttas. Sålunda om denna fråga nu förhalas, så uppställer sig denna: Skola vi lägga ned någonting på nuvarande stationen eller icke? Om man nu säger, att oaktadt detta oskyddade läge af staden måste det läggas ned penningar, visar det sig att de medel, som måste nedläggas där, enligt 1904 års utredning öfverstiga 10 millioner, men då blifver ändock icke denna station sådan, att med fartygens växande storlek denna kan anses vara tillräcklig, och dessutom är all utvecklingsmöjlighet förstörd.

Det är tydligt, att det icke kan fortgå med denna station som hittills. Ty arbetarefrågan är för varfvets rätta drift och skötsel alldeles nödvändig att lösa; man kan icke, om man vill hafva goda arbetare, begära, att arbetarne skola bo långt ute på Kungsholmen och på söder och hvarje morgon komma dit. De taga plats i fabriker, som ligga i närheten af deras bostäder. Kasernerna måste, om man vill hafva en god rekrytering och behålla folket kvar, förbättras. Sålunda förefaller det mig som om det vore alldeles nödvändigt, att nu någonting göres. Kungl. Maj:t valde Elfvik till denna platsen uteslutande därför, att Ladugårdsgärdeskommittén hade så högt värderat Kaknäsområdet, att man icke ansåg sig hafva råd att taga detsamma. Om utskottet ansett att vi hafva råd därtill, har jag naturligtvis icke någonting att invända; men hvad som är viktigt är, att någonting göres och göres snart. Det är för flottan och landets försvar den viktigaste fråga, som enligt mitt förmenande icke tål att uppskof ställes i utsikt genom dessa stora utredningar, som, enligt hvad jag särskildt framhållit, icke hafva med denna saken något organiskt sammanhang.

Herr Bohnstedt, Knut: Innan jag öfvergår till själfva frågan, skall jag anhålla att få göra en framställning om förändring af klämman. Den är nu affattad i två punkter. Jag anhåller, att punkt 2 måtte uppdelas i två moment och alltså erhålla följande lydelse:

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

*Frågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

att Riksdagen må i anledning af herr Bohnstedts förenämnda motion besluta:

a) att till plats för ny flottstation må, under förutsättning af H. M. Konungens medgifvande, upplåtas ett område af Norra Djurgården vid Lilla Värtan och Lindarängen—Kaknäs;

b) att å extra stat för år 1908 må anvisas ett belopp af 100,000 kronor att af Kungl. Maj:t under innevarande år förskjutas till bestridande af kostnaderna för verkställande af detaljerade undersökningar, så att till nästkommande års Riksdag må kunna framläggas fullständig plan för flottstationens anläggande på ofvannämnda plats.

Då herr Tamm och jag reserverat oss mot vissa delar af motiveringen, skall jag anhålla att få göra några yrkanden med afseende på denna. Samma yrkande kommer säkerligen att göras äfven i Andra Kammaren.

Jag torde således få hemställa, att på sid. 74 de två första styckena måtte utgå. Inför utskottet förelågo alternativa förslag.

Alternativ 1) var det yrkande, som här framställt af friherre Palmstierna, och alternativ 2) var bifall till min motion. Sedan utskottet ändrat klämman till den här föreliggande är det därför icke skäl bibehålla dessa punkter. Utskottets motivering skulle således börja med stycket: »Det torde vidare vara fullt utredt» o. s. v. men ordet »vidare» skall utgå.

Jag torde äfven få hemställa, att på sid. 76 i tredje stycket, som börjar med orden: »Af det anförda framgår», de två första punkterna strykas, så att det stycket skulle börja med: »Då det nämligen med visshet kan förutsättas» o. s. v.

Om jag då öfvergår till själfva frågan, skall jag först till den ärade reservanten be att få framföra min tacksamhet för det sätt, hvarpå han försvarade Kaknäsförslaget. Han har till och med tydligt för herrarna förklarat, att Kaknäs vore lämpligt, och hans tvekan härleder sig egentligen därifrån, att han vill, att såväl Stockholms som flottstationens befästade bör vara planlagdt och bestämdt, innan man beslutar sig för att anlägga en ny flottstation. Om herrarna läsa sista stycket af friherre Palmstiernas reservation, se herrarne hvad han yrkat. Han har visserligen här endast framhållit befästningsfrågan, men skriftligen har han anfört flera skäl för sin reservation. Jag skall be att få läsa upp sista punkten. Den lyder:

»Innan Riksdagen sålunda kommit i tillfälle att öfverskåda de slutliga kostnaderna för flottstationen med allt hvad med den samma äger samband, nämligen för platsen, varfvet och öfriga anläggningar, det nya utloppet, befästningar till lands och sjöss samt de nödiga fästningstruppernas uppsättning och underhåll, samt alltså kan afgöra, om dessa kostnader kunna betäckas genom försäljning af flottans nuvarande station eller annan kronans mark eller genom skattemedel, eller ock om medel därför måste upplånas, anser

sig utskottet ej kunna bedöma frågan om plats för en ny flottstation.»

Ja, om den där punkten skall få gälla, få vi icke någon ny flottstation på kanske tio à tjugu år, och det är väl allmänt erkänt, att behovet af en ny flottstation i Stockholm är mycket pressant. De af herrarne, som besett galärvarfvet och Skeppsholmen och tagit i betraktande de förhållanden, som förnärvarande äro rådande, böra icke kunna länge tveka, då det är fråga om att skaffa en ny flottstation. Det finnes vid nuvarande stationen visserligen någon utvecklingsmöjlighet, men då behöfver där nedläggas mycket pengar (se kungl. propositionen), hvilka dock snart skulle anses vara bortkastade till följd af bristande utrymme för vidare utveckling. Ny station är således en ytterst nödvändig sak, och därför, tror jag, bör man bortse från alla befästningar för flottstationen.

Friherre Palmstierna nämnde, att en flottstation, med sina dyrbara anläggningar, dyrbara materiell och stora kolförråd, skulle locka fienden att särskildt gå på Stockholm. Det tror jag icke, ty ett anfall på hufvudstaden är nog ändå så lockande, att flottstationen icke särskildt inverkar på den önskan fienden kan hafva att anfälla Stockholm. Jag skall vara med reservanten i hans uppfattning, att här är af behovet påkalladt, att en ny utfartsväg kommer till stånd från Stockholm, och att befästningar där anläggas, så att den kan skyddas. Så långt kan jag följa med honom. Men det är omöjligt att följa med honom i fråga om flottstationens och i fråga om hela Stockholms befästande. Där måste jag opponera mig, synnerligast som vår nuvarande flottstation är utan befästning.

Frågan om Elfvik är icke skäl att här upptaga. Den är fallen, i synnerhet nu, sedan statsrådet själf förklarar, att han gärna accepterade Kaknäs.

Reservanten har framhållit Ladugårdsgärdets stora värde och att tomterna där äro så dyrbara, att man bör vara betänksam, innan man upplåter ett så dyrbart område till flottstation.

Jag ber att få säga, att de pris, som här äro af reservanten omnämnda, äro hämtade ur Ladugårdsgärdeskommitténs betänkande, där värdet på Ladugårdsgärdet är uppsatt till 200 millioner, och den del, som skulle anslås till flottstation, beräknats, om det blir det större förslaget, till 40 millioner och, om det blir det mindre, till 14 millioner. Beträffande dessa siffror vill jag säga, att det är siffror som äro tagna något obesedt. Det kan ju hända, att det blir värdt så mycket med tiden, men för närvarande är nog värdet *betydligt mindre*. Däremot skulle genom anläggande af en flottstation vid Kaknäs just vinnas det målet, att öfriga delar af Ladugårdsgärdet stege i pris och kunde lättare och fortare försäljas, hvarigenom staten med visshet komme att erhålla bättre betalning och fortare betalning och genom räntorna äfven högre belopp, än om flottsta-

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

tionen icke förlades till Kaknäs. Jag tror således, att hela resonemanget därom, att marken är för dyrbar, är utan betydelse vid det förhållande, att man för den öfriga delen kommer att få så mycket bättre betaldt och så mycket fortare betaldt.

Hvad förhållandena vid Skeppsholmen beträffar, så har utskottet haft anledning att äfven ingå på den frågan. Skeppsholmen kommer naturligtvis att vid försäljning inbringa ett högst afsevärdt belopp till staten. Det står taladt i den kungl. propositionen om den saken. Jag vill icke besvära herrarne med att läsa upp det, men försäljningen däraf beräknas inbringa icke mindre än 24 millioner och kanske afsevärdt mer. — Det är således i det närmaste det belopp, hvarom det här är fråga.

Såsom herrarna hörde af friherre Palmstierna, uppgår kalkylen öfver kostnaderna för anläggande af flottstationen vid Kaknäs till 28 millioner plus 570,000 kronor, dels för lösen af lägenheter och dels för flyttning af skjutbanan och ett krutmagasin. Det är således icke så stor skillnad, jämfördt med hvad man med säkerhet kan räkna på att få in genom försäljning af Skeppsholmen och galärvarfvet.

Jag skall således, herr grefve och talman, be att få yrka bifall till utskottets kläm med den ändring, som jag haft äran föreslå, eller att punkt 2 delas upp i två moment, hvarjämte jag äfven anhåller i afseende på motiveringen om bifall till de af mig föreslagna ändringarna.

Herr Bildt: Det är ju egentligen icke i klämman man skiljer sig så synnerligen mycket åt. Det är hufvudsakligen i motiveringen, men den tror jag också är af synnerligen stor vikt. Det är också på grund af denna motivering i främsta rummet, som jag icke kan förena mig om det yrkande, som framställdes af den förste ärade talaren, ty hans yrkande innebar ett uppskof. Det ville sammanföra bestämmandet af flottstationen med dess och Stockholms befästade från landsidan. Vi böra då tänka oss, huru pass långt detta uppskof möjligen skulle kunna blifva. Jag vill då erinra om att i det förslag, som förra hösten afgafs af chefen för generalstaben och chefen för flottans stab tillsammans för perioden till och med år 1913, är något befästade af Stockholm icke upptaget, och ehuru generalstabschefen framställt åtskilliga framtida möjligheter, som skymta bakom år 1913, antydes det icke med ett enda ord, att frågan om Stockholms befästade skulle vara ens då färdig att upptagas. Om så är förhållandet, att man af militära skäl icke kan upptaga en sådan fråga inom kanske ett tiotal år, huru länge skall det så dröja, innan Riksdagen befinnes villig att bevilja den organisation af trupper och de stora penningutgifter, som däraf blifva en följd, alldeles oafsedt de många stridiga åsikter, som alltid hafva funnits och naturligtvis fortfarande komma att finnas i den här frågan? Ett sådant sammankopplande med frågan

om Stockholms befästade åt landsidan torde innebära ett uppskof i saken på, låtom oss säga, 15 à 20 år antagligen. Hvad skola vi göra under tiden? Jo, vi haiva två vägar att gå. Den ena är att bättra på den nuvarande flottstationen i Stockholm, och då äro de kostnader, som därpå nedläggas, förgäfvade, och den andra är att låta sjöförsvaret hämmas i sin utveckling. Det är de alternativ man har att välja på i denna sak. Och af den orsaken får jag således i hufvudsak ansluta mig till hvad utskottet här sagt.

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

Dock vill jag erinra åtskilligt mot dess motivering. För det första vill jag instämma i herr Bohnstedts yrkande, att talet här om platsen för flottans hufvudstation bör falla bort. Någoting sådant förekommer icke i Kungl. Maj:ts proposition. Det är heller icke nämndt något därom af chefen för flottans stab i det nyssnämnda utlåtandet; där talas det endast om Stockholms stations utvidgning eller förflyttning.

Men det förekommer äfven andra saker i utskottets motivering, som jag tror det vore lämpligt om de utginge, och därför skall jag be att få göra ett tilläggsyrkande till herr Bohnstedts yrkande, nämligen att den del af motiveringen, som omfattar från och med sista stycket på sid 76, sid. 77 och till och med första stycket på sid. 78 måtte utgå. Detta yrkande innebär i det hela, att den ekonomiska motiveringen för Kaknäsförslaget står kvar, men den strategiska faller bort. Om nu statsutskottet uttalat vissa strategiska satsar, vågar jag hemställa, huruvida det icke vore lämpligare i frågans nuvarande skede, att kammaren underlåter att uttala sig i en sådan rent militär fråga, i synnerhet då icke någon sådan utredning föreligger, att man verkligen skulle kunna säga, att hvad utskottet har sagt är obestridligt, och jag skall antyda blott några punkter, som här förekomma i utskottets motivering och som jag tror borde hafva utelämnats.

Först talas det om flottans hufvudstyrka. Det var en sak, som jag nyss nämnde. Sedan talas det om försvaret från sjösidan, att vissa fästningar äro absolut nödvändiga och att nya framdeles äro absolut nödvändiga, och vidare behöfves det utan tvifvel en del spärr- eller minlinjer utanför Vaxholm—Oscar-Fredriksborgs-linjen. För min del får jag säga, att jag icke sett någoting, som styrker mig i detta. Det är möjligt, men icke vet man något om det, och någon plan har jag icke sett. Tvärtom hafva vi hört, att den fortfarande är under utarbetande. Bör Riksdagen uttala sig om dessa saker, innan den sett det första utkastet därtill?

Så kommer det några andra saker. Flottan skulle, säges det, under alla förhållanden ligga säkrare för beskjutning i Stockholm än i Karlskrona. Ja, jag tror, att det är en fråga, som äfven för dem, som äro inne i saken, är särdeles svår att afgöra, och jag undrar, om Riksdagen eller denna kammare bör yttra sig i detta fall. Jag tror för min del, att det lyckligaste vore, om den strategiska motiveringen komme bort och endast den ekonomiska stan-

*Frågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

nade kvar, ty efter mitt förmenande talar den alldeles tillräckligt för sig själf. Jag ber att möjligen sedermera få upptaga detta yrkande. För närvarande instämmer jag med herr Bohnstedt.

Friherre Gripenstedt: Jag har ju inga nya skäl att anföra, men då jag deltagit i utskottets behandling af detta ärende och tillhör utskottets majoritet, skall jag be att få säga några ord.

Om man genomläser Kungl. Maj:ts proposition och äfven utskottets betänkande, tror jag, att man skall få fullt tydligt och klart för sig, hvarför utskottet kommit till det resultat som det gjort. Men i dessa tider, då man får sådant öfverflöd på riksdagslitteratur, har man naturligtvis icke tid att läsa allt, och därför är det nödvändigt att i diskussionen klargöra saken.

Af Kungl. Maj:ts proposition framgår, efter min uppfattning, att Kungl. Maj:t skulle helst förordat Kaknäs, ehuru Kungl. Maj:t sedan i klämman kommer till Elfvik på grund af de lägre tomtvärdena. Och i utskottets motivering anser jag, att mycket goda skäl blifvit framhållna för Kaknäs, hvilka skäl äfven kommit till synes i den motivering, som reservanten friherre Palmstierna anför. Emellertid begär reservanten uppskof för förnyad utredning angående befästningsfrågan m. m. Är det verkligen skäl att gå in på ett sådant uppskof? Den ärade reservanten sade visserligen, att utredningen kan vara gjord på ett år, men det är väl knappt möjligt med den utredning han begär, nämligen angående befästnings- och försvarsplaner och allt sådant. Det har redan af en föregående talare framhållits, att allt detta skulle sannolikt taga tio å femton år. Jag tror, att vi här i Riksdagen i allmänhet äro alltför benägna för uppskof, alltför sena och klenmodiga att fatta beslut, när så behöfves. Att här behöfs en utvidgning af flottstationen är alldeles gifvet, och det är äfven af statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet nyss framhållet. Med den gamla flottstationen kan man icke reda sig. Och bland annat är det ett behof att få in ett järnvägsspår på stationsområdet, hvar det nu än blir, för transport af såväl materiell som folk. Detta låter sig icke göra på Skeppsholmen. Däremot är det en lätt sak att leda ett järnvägsspår från Värtahamnen till Kaknäs.

Den ekonomiska sidan af saken, d. v. s. huru det skall byggas och ordnas där, har utskottet icke inlåtit sig på, utan föreslår i stället, att 100,000 kronor måtte anvisas, för att Kungl. Maj:t må till ett annat eller nästa år framlägga en fullständig plan om den saken. Utskottet anser, att lämpligaste platsen är det icke något tvifvel om; den bör kunna bestämmas nu. Det öfriga däremot kan bestämmas framdeles.

Nu har den föregående talaren anmärkt, att man skiljer sig icke så mycket i fråga om klämman, utan huvudsakligen beträffande motiveringen, och att motiveringen är mycket viktig. Jag tycker verkligen, att meningarna skilja sig rätt mycket rörande

klämman, då utskottet yrkat Kaknäsförslagets fastställande och dessutom anvisande af 100,000 kronor till utredningar, hvaremot reservanten yrkat uppskof med alltihop. Däremot anser jag för min del icke motiveringen i och för sig så viktig. Hvad där står, anser jag visserligen fullkomligt riktigt äfven i hvad som uttalats angående befästningar m. m. för Stockholm, och jag har fått ytterligare stöd för denna min uppfattning efter det anförande statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet hade. Det behöfs säkerligen mera befästningar till försvar af inloppen till Stockholm, vare sig flottstationen flyttas eller icke. Sådana befästningar komma både hufvudstaden och flottstationen till godo, och jag kan icke inse, att befästningar äro mer eller mindre nödvändiga, om flottan flyttas från Skeppsholmen till Kaknäs eller icke. Men denna del i motiveringen — om den än är aldrig så riktig — är kanske mindre nödvändig, klämman är hufvudsaken. Jag vill alltså icke motsätta mig, om man vill stryka några satser ur motiveringen äfven utöfver den del, som herr Bohnstedt yrkat få bort. Jag anser emellertid, att motiveringen är bra, och då jag äfven tillstyrkt den i utskottet, skall jag för min del endast be att få yrka bifall till utskottets förslag med den af herr Bohnstedt föreslagna formella ändringen i klämman.

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

Grefve Hamilton, Raoul: Jag delar den siste ärade talarens åsikt däruti att ingen oenighet bör finnas rörande nödvändigheten af att flytta flottans station från Skeppsholmen till annat lämpligt ställe, och det är ju möjligt, att det lämpligaste är Kaknäs. Men jag hemställer likväl till eder, mina herrar, om det icke är lätsinnigt att redan i dag fatta beslut i frågan. Bör icke beslutet, såsom redan nämnts, föregås af utredning, rörande hvilka befästningar äro nödvändiga åt sjösidan för att hindra beskjutning af flottstationen och hvilka befästningsarbeten, som äro nödvändiga å landsidan för att hindra öfverrumplingar därifrån? Innebär flottstationens flyttning till Kaknäs eller annan plats i närheten af Stockholm, att Stockholm i dess helhet skall befästas, så bör väl äfven utredningen omfatta hela befästningsfrågan, och undersökning ske, huruvida tillräckliga trupper finnas i vårt land för att kunna besätta dessa fästningar. En aktad talare har visserligen sagt, att Stockholm i hvarje fall måste befästas från sjösidan och äfven från landsidan. Jag hyste den åsikt redan under befästningskommitténs dagar, att Stockholm behöfde befästas åt sjösidan, i yttre skärgården, men däremot vågar jag betvifla, huruvida det vore lämpligt för landets försvar i dess helhet att lägga ned anslag af hundratals millioner på befästningsverk och fastbinda större delen af armén här i Stockholm samt därmed försvaga landets försvar i dess helhet. Jag behöfver knappast återkalla i herrarnes minne, hurusom vi åtminstone i ett fall tagit ett förhastadt beslut, nämligen då det gällde Boden. Det hade kanhända då, när detta beslut fattades,

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

varit skäl i att andra befästningar kommit före denna; man ansåg, att denna fästning skulle kosta nio millioner kronor, men jag vill blott erinra om, att kostnaden gått till mer än dubbla beloppet, och att vi ännu i denna dag icke känna, hvarifrån vi skola få besättningstrupper till denna fästning, som innefattar en front på $2\frac{1}{2}$ mil, utan att försvaga försvaret å andra strategiskt viktiga punkter. Jag kan icke heller dela den uppfattning, som utskottet uttalar i motiveringen, att flottans hufvudstation bör vara förlagd i Stockholms närhet, emedan de politiska förhållandena i våra dagar kräfva något dylikt. Jag hoppas åtminstone, att vår flottas uppgift icke skall blifva någon annan än att försvara vår neutralitet, men i sådant fall är mycket möjligt, att neutraliteten kommer att hotas å någon del af vår kust, som ligger närmare Göteborg och Karlskrona än Stockholm.

Jag ber, herr talman, att för min del få ansluta mig till reservantens förslag.

Herr Fränckel: Jag måste i första rummet bedja kammaren om ursäkt, att jag ehuru lekman uppträder i denna fråga; jag anhaller emellertid att få yttra några ord, på den grund att jag deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Ett skäl, hvarför jag för min del anser mig böra förorda utskottets förslag är, att frågan icke saknar lokalt intresse äfven för Stockholm. Det är väl alldeles klart för hvar och en, han må vara fackman eller icke, att flottans nuvarande station i Stockholm är af den beskaffenhet att den icke längre kan bibehållas, och de som iakttagit senare årens anskaffning af flottans materiel, för hvilken underhåll i förhållande till dess ökning naturligtvis är af nöden, böra hafva klart för sig, att ändring måste ske, och att således stationen på Skeppsholmen måste flyttas. Då är frågan den: skall flyttning ske till sådan plats, som icke blott erbjuder utrymme för nuvarande materiel, utan äfven skall kunna omfatta en ytterligare ökad materiel? Man må då kalla denna station flottans hufvudstation eller icke, faktum är, att den materiel, som troligtvis kommer att förläggas till stationen i närheten af hufvudstaden, blir största delen af den materiel, som flottan nu innehar, och då man således yrkar på denna flyttning af flottans station, afses det ju icke, att andra stationer skola slopas eller att andra stationer icke vidare skulle behöfva anläggas, utan hvad som kräfvades är att stationen i Stockholms närhet, som måste nyanläggas, har den omfattning och de dimensioner, som flottans materiel där gör nödvändiga.

Jag skall nu icke beröra befästningsfrågan, som jag naturligtvis icke kan bedöma, men om nu faktiskt vi alla, som äro intresserade för flottans tillväxt, äfven önska, att flottstationernas utveckling därmed skall gå hand i hand, är det alldeles gifvet, att uppskof med nyanläggning för station i Stockholm icke längre bör

äga rum. Då Kungl. Maj:t framlagt förslag till ny flottstation vid Elfvik och såsom hufvudskäl för flyttning till denna plats från den ursprungligen tilltänkta vid Kaknäs framhållit dyrheten af den mark, som skulle behövas vid Kaknäs, har nu utskottet, såsom herrarne finna, bemött dessa betänkligheter därmed att ifrågasätta området, enligt hvad utskottet visat, icke har det stora värde, man från början tänkt, och därmed, att genom stationens förläggning till Kaknäs den öfriga delen af Ladugårdsgärdet och först och främst kringliggande tomter komma att stiga i värde mycket fortare, och vi hafva hört från statsrådsbanken, att regeringen nu accepterar denna förändring af stationens förläggande till Kaknäs. Å andra sidan är ju alldeles gifvet, att när den nya flottstationen anlägges invid Stockholm, krävas, såsom det yttrats från sakkunnigt håll, äfven nya befästningar, men frågan är den: skall förflyttningen af Stockholms station uppskjutas till dess man får klart för sig, hvar dessa befästningar skola anläggas? Är icke den naturliga gången af hela frågan den, att i första rummet slås fast lämplig plats för den nya stationen och att därefter blifvande åtgärder få följa? Nu har utskottet tilltrött sig att på grund af föregående utredning tillråda Riksdagen att redan nu slå fast platsen vid Kaknäs och därefter låta utredning följa med kostnadsförslag och ritningar, så att de medel nu skulle kunna anvisas, som anses härför behöfliga. Om man icke går så långt som utskottet föreslagit, utan, såsom den ärade reservanten tillråder, beslutar att saken fortfarande uppskjutes, kan det komma i fråga, att afgörandet uppskjutes alldeles för länge. Jag tror det är den rätta gången, som alltid användes vid stora byggnadsföretag, att först bestämma platsen och, sedan denna bestämts, uppgöra kostnadsförslag. När sedermera kostnadsförslag föreligger inför Riksdagen, kan Riksdagen bevilja nödiga medel. På grund häraf har utskottet, såsom jag nämnde, tilltrött sig att redan nu föreslå Kaknäs såsom blifvande plats för flottstation samt hemställa om nödiga medel för undersökning, på det att fortast möjligt definitivt förslag må kunna framläggas för Riksdagen.

Den ärade reservanten påvisade i sitt anförande, att fara skulle ligga däruti, att man nu icke kunde säga, huru stor del af flottan skulle förläggas till Stockholms station och huru stor del skulle förläggas till Norrland, och säger att om Riksdagen nu fattar beslut i ämnet, tager Riksdagen därmed på sitt ansvar följderna af att fastslå platsen för flottans station. Mina herrar, Riksdagen har ju dock begärt utredning i fråga om, huru stor del af flottans materiel skall ligga här och, då frågan sedan framkommer, kan det afgöras, huru mycket af flottan skall ligga på ena eller andra platsen. Jag tror, att just i det sätt, hvarpå utskottet behandlat frågan, det visat tillmötesgående mot reservantens önskningsar, i det att det står vederbörande fritt att sedan bestämma, huru stor del af flottan som skall vara i Stockholm, och huru stor del bör

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

förläggas till Norrland. Jag tror tvärtemot den ärade talaren, att det ej blefve Kungl. Maj:t, som komme att bära ansvar för ett uppskof, utan Riksdagen, om Riksdagen tillbakasänder ett så stort och viktigt förslag som det nu föreliggande, utan att på samma gång svara, om den accepterar den ena eller andra platsen.

Men om man således, såsom det synes mig på giltiga skäl, har fullkomligt klart för sig, att ny station i Stockholm är oundgängligen nödvändig och den nu befintliga oduglig, så bör man så fort som möjligt sätta regeringen i tillfälle att arbeta vidare på denna basis, då Riksdagen förklarar, huru den anser att saken bör ordnas. Här har redan framhållits från statsrådsbänken, hvad det betyder för flottans underhåll att arbetare kunna skaffas, som bo i närheten af flottans verkstäder. Vi se däraf vikten af att vid nyanläggningar man också tänker på arbetarebostäder samt bostäder för befäl och personal i öfrigt, och att sådana finnas i verkstädernas närhet. Jag tror således, att äfven ur synpunkten af möjligheten att på ekonomiskt sätt sköta flottans underhåll det kräfvades, att stationen icke längre stannar på nuvarande plats, som är alldeles för liten. Dessutom vill jag framhålla, att Skeppsholmen har så pass stort värde för Stockholms stad och för dess invånare, att ganska betydliga summor nog inflyta i stads-kassan, då som jag hoppas en gång Stockholms kommun blir den som förvärfvar Skeppsholmen för helt andra ändamål än de, hvartill den nu användes. Jag kan såsom stockholmsrepresentant icke underlåta att fästa herrarnes uppmärksamhet på att det icke direkt ligger i Stockholms stads intresse att flottstationen flyttas till Kaknäs. Tvärtom, stationens förläggande hit kommer enligt mitt förmenande att på ett betänkligt sätt inkräkta på Värtahamnens område. Stationen skulle delvis komma att ligga på mark, som tillsvidare är upplåten åt Stockholms kommun för utvidgande af Värtahamnen. Jag hoppas dock, att, när frågan en gång förekommer, tanken på landets försvar och flottans bästa skall gå framför det egna intresset i detta fall, och jag hoppas, att om sådant intrång, som jag nämnde, skulle ske för huvudstaden, denna på annat sätt skall komma i tillfälle att utvidga hamnen inåt, på det område, som nu är kronans. Såsom sagdt, detta är en senare fråga; huvudfrågan är den, att icke något onödigt uppskof sker, ett uppskof som komme att blifva en följd af att enligt reservantens förslag frågan uppskötes till framtiden.

Hvad motiveringen beträffar, vill jag för min del yrka bifall till den, som föreslagits af herr Bildt, och detta på den grund, att jag icke tror det vara utskottets mening att på något sätt uppräda såsom sakkunnig i strategiska frågor. Hvad i motiveringen influerar har inkommit såsom en konklusion af hvad i sådant afseende yttrats i Kungl. Maj:ts eget förslag.

Således, herr grefve och talman, yrkar jag bifall till såväl första som andra punkten.

Friherre Palmstierna: Jag skall icke uppehålla herrarne länge utan endast bedja att få framhålla tvenne punkter.

En ärad talare sade, att den utredning som här behöfdes, skulle vara femton à tjugo år. Jag tror, att hvad som behöfver utredas är egentligen detta: finnes en annan lämplig plats, som lättare kan befästas än de nu föreslagna båda platserna.

Den andra punkten angår frågan, huruvida en blifvande flottstation behöfver befästas åt landsidan eller ej. Rörande dessa tvenne punkter bör säkerligen på ett år utredning kunna ske, hvilken då icke åstadkomme längre uppskof än hvad som blifve en följd af bifall till utskottets förslag genom bestämmelsen om detta anslag å 100,000 kronor för vidare undersökningar. Rörande den andra af dessa punkter har statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet yttrat sig på sådant sätt, att han ganska utförligt omnämnde de befästningsarbeten åt sjösidan, som han ansåg nödvändiga, hvilket äfven var utskottets åsikt. Men det märkliga är, att statsrådet yttrade icke ett ord, om befästningar åt landsidan vore nödvändiga eller icke. I denna fråga är det således fortfarande alldeles obekant, hvad han tänker.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i första punkten.

Herr Wallenberg: Jag har en nedärfd och förvärfd kärlek till sjövapnet, och det är därför jag med glädje hälsat den af herr Bohnstedt väckta motionen, hvilken jag ansåg skola möjliggöra en skyndsam lösning af denna fråga, som stått på dagordningen mycket länge. Motioner i ämnet väcktes redan i slutet af 1850- och början af 1860-talet af en f. d. sjöofficer A. O. Wallenberg. Det är återigen med ledsnad jag förnummit, att en mycket framstående ledamot af statsutskottet reserverat sig. Men då jag läste reservationen och i synnerhet hörde den ypperliga motivering han presterade för Kaknäsförslaget, kom jag till den öfvertygelsen, att han icke alls med ledsnad skulle hälsa ett beslut, som ginge i den riktning, utskottet här förordat. Han stödde sitt afslagsyrkande på ofullständigheten i föreliggande utredningar och begärde en ytterligare sådan. Det medgifves, att områden finnas, där utredningarna äro för knapphändiga, men det synes mig, som om vi i Riksdagen och i fråga om statsangelägenheter i allmänhet kommit in på alltför mycket utredningar. Utredningar äro bra, så länge de icke förhindra det som skall vara ändamålet med utredningen. En annan utredning är den, som gjorts af den kommitté, där den ärade reservanten var ordförande, den s. k. Ladugårdsgärdeskommittén. Det var denna utredning, som åstodkom, dels att Stockholms stad blef mycket rädd och i stället för att tänka på förvärfvet af vissa delar af Ladugårdsgärde för att lägga dem till sitt område, flyktade väster- och söderut för att där skaffa sig ett tio gånger så stort område för en bräkdal af det pris, hvartill man uppskattat Ladugårdsgärde. Det var också samma utrednings siffror

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

i fråga om Kaknäs, som skrämdre regeringen från denna plats. Således, denna utredning har, såvidt jag förstår, icke gjort någon nytta, och skulle vi nu gå med på reservantens förslag och besluta om en så vidt gående utredning, som skulle omfatta Stockholms s. k. fasta försvar från såväl land- som sjösidan, misstänker jag, att frågan härmed komme att försvinna på mycket lång tid.

Jag anser för min del, att hvad platsen angår saken är utredd. Man har, såsom jag sade, redan under årtionden letat efter plats inom den nya rayon, inom hvilken man måste hålla sig vid flottstationens förflyttning till ny plats. Det är nu icke fråga om att flytta flottan från Karlskrona till Stockholm; Karlskrona med därvarande dyrbara anläggningar kommer nog alltid att existera. Frågan gäller endast att i stället för att lägga ned och kasta bort penningar på utvidgning och förbättring af flottstationen å Skeppsholmen och Galärvarfvet, som alltid komma att blifva ett för trångt område, flytta stationen till annat lämpligare ställe. Platsfrågan är redan utredd, och det har äfven reservanten medgifvit. För min del vill jag säga — och jag gör det så mycket hellre, som regeringen genom sjöministern förklarar, att den delar ansvaret —, att jag hellre tager på mitt ansvar, att kammaren i dag bestämmer angående flottstationens förläggning till Kaknäs, än att kammaren gör ett uttalande, som binder densamma vid beståndet af Stockholm från landsidan. Det är ett företag så vidtgående, och som kostar så orimligt mycket penningar, att vi nu icke gärna kunna tänka därpå, och blefve det en gång färdigt, finge man börja arbetet om igen, ty det vore då redan otidsenligt. Redan af detta skäl kan jag icke gå med på reservantens förslag med den af honom anförda motiveringen.

Jag ber således — då jag anser frågan vara af mycket stor vikt för flottan — att få yrka bifall till utskottets förslag i båda punkterna.

Herr von Baumgarten: Efter de utmärkt sakrika anföranden, som chefen för sjöförvarsdepartementet och chefen för generalstaben här haft, vore det öfverflödigt för mig att vidare tillägga något, men, varmt intresserad som jag är för frågan, vill jag för kammaren tillkännagifva min åsikt och beder att få framhålla, hvad äfven chefen för sjöförvarsdepartementet erinrade, att det skulle kanske kosta tio millioner att iståndsätta flottans station å Kastellholmen och Skeppsholmen, så att en nutida flotta där kunde vara fullkomligt etablerad. Det skulle återigen åtgå åtta år för uppbyggande af de etablissement, som erfordras för en ny flottstation. Jag tror, att inom flottans officerskår den åsikten är allmän, att den nya stationen måste förläggas inom Vaxholms—Oskar-Fredriksborgs fästningsområde, men punkten, där den kommer att förläggas, spelar icke en så ofantligt stor roll, emedan för de befästningar, som läggas inom detta område, porten icke är så ofantligt stor, att icke

stationen kan behäskas från den ena eller andra sidan. Med en flottstation i närheten af Stockholm såsom operationsbas är det mycket lättare att tillföra densamma de förnödenheter, som erfordras för att underhålla styrkan hos en stridbar flotta, och en dylik flotta utgör ett väsentligt hinder för fienden att öfverrumpla huvudstaden. Stationens förläggning intill Stockholm bör i väsentlig mån äfven kunna minska behofvet af landbefästningar, emedan ett fientligt kringgående från sjösidan kan mötas af flottans fartyg, af de fästningar, som flyta på hafvet.

Under sådana förhållanden, och då jag tror att ett uppskof endast skulle fördröja en så viktig sak som anläggandet af den nya flottstationen samt endast medföra kostnader och onödiga utgifter, får jag härmed yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kamaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkten 2.

Första afdelningen (om upplåtande af plats för ny flottstation).

Friherre Palmstierna: Med anledning af det förut anförda, tillåter jag mig hemställa om afslag på denna punkt.

Herr Bohnstedt, Knut: Jag ber att få yrka bifall till det förslag, jag framlagt, att till plats för ny flottstation må, under förutsättning af Hans Maj:t Konungens medgifvande, upplåtas ett område af norra Djurgården vid Lilla Värtan och Lindarängen—Kaknäs.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmanen yttrade, att i afseende på nu föredragna afdelning af förevarande punkt yrkats förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, 1:o) af herr *Bohnstedt, Knut*, att hvad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att ordet »dels» uteslötes och att näst efter ordet »besluta» tillades »a)», och 2:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmanen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr Bohnstedts yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 116 punkten 2 första afdelningen (om upplåtande af plats till

*Ifrågaatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
flyttning af
flottans station
i Stockholm
till Elfvik.
(Forts.)*

ny flottstation) med den af herr Bohnstedt, Knut, föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 102;

Nej — 28.

Andra afdelningen (om anslag till undersökningar.)

Herr Bohnstedt, Knut: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna delen af andra punkten.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren förevarande afdelning af punkten 2 med den ändring, att orden »dels ock å extra stat för år 1908 anvisa» utbyttes mot orden »b) att å extra stat för år 1908 må anvisas».

Vidare yttrade herr talmannen, att i afseende på motiveringen yrkats dels, af herr *Bohnstedt, Knut*, att följande delar af det tryckta utlåtandet skulle utelämnas, nämligen: 1:o) de två första styckena å sid. 74 samt det i början af det näst därpå följande stycket förekommande ordet »vidare»; och 2:o) af det å sid. 76 förekommande tredje stycket början »Af det anförda» till och med orden »stå efter för Elfviksförslaget.»; dels ock, af herr *Bildt*, att därjämte skulle utelämnas den del, som började å sid. 76 med orden »Såväl Kaknäs som Elfvik» och slutade å sid. 78 med orden »än vid Stockholm».

Vid härefter enligt dessa yrkanden gjorda propositioner förklarades propositionen på bifall till herr Bildts yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 4 och 6 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 117, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående

anslag till bestridande af kostnader för en tullbehandlings- och upplysningsbyrå inom generaltullstyrelsen, samt

n:o 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk att försälja tomter från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter vid Trollhättan m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 4 och 6 innevarande maj bordlagda memorial n:o 11, angående tilläggspension till verkställande styrelseledamoten vid riksbankens afdelningskontor i Luleå A. O. Trysén, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bevillningsutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda betänkande n:o 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 3 och 4 innevarande månad bordlagda memorial n:o 10, med förslag till ny aflöningsstat för riksbanken och Tumba bruk, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förebyggande af försäljning af eter- eller sprithaltiga läkemedel under sådana förhållanden, att de kunna användas såsom rusgifvande medel. *Ifrågasatt förbud mot försäljning af eter eller sprithaltiga läkemedel.*

Till utskottet hade hänvisats ett af Andra Kammaren bifallet förslag med anledning af en utaf herr *L. J. Carlsson* i Malmberget m. fl. i samma kammare väckt motion, n:o 185, att Riksdagen skulle i förnyad skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, att de i 2 § af kungl. förordningen angående handel med eter- eller sprithaltiga läkemedel af den 8 december 1876 omnämnda eter- eller sprithaltiga läkemedel ej vidare finge från apotek försäljas eller eljest utlämnas under sådana förhållanden, att de blefve missbrukade såsom rusgifvande medel.

*Ifrågasatt
förbud mot
försäljning af
eter eller sprit-
haltiga läke-
medel.
(Forts.)*

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på andragna skäl hemställt, att Första Kammaren icke måtte biträda det af Andra Kammaren i ämnet fattade beslut.

Herr von Mentzer: Som herrarne hafva sig bekant, aflät Riksdagen år 1898 en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta omarbета 2 § 2 mom. i kungl. förordningen den 8 december 1876 angående handeln med eter samt eter- eller sprithaltiga läkemedel, så att dessa ej vidare måtte få försäljas från apotek eller utlämnas under sådana förhållanden, att de kunde användas såsom rusgifvande medel. Sedan denna skrifvelse remitterats för afgifvande af yttrande utaf myndigheterna, fann Kungl. Maj:t den gjorda framställningen ej föranleda till någon vidare Kungl. Maj:ts åtgärd. Nu har Första Kammarens tillfälliga utskott förklarat att, då några nya skäl, som kunde föranleda Riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära förnyad utredning icke blifvit förebragta, skulle Riksdagen frångå sitt förut fattade beslut i ärendet. Då Riksdagen en gång har fattat detta beslut, synes det mig som om hufvudsaken snarare vore, huruvida några särskilda skäl blifvit förebragta, som kunde gifva Riksdagen anledning att frångå sitt förra beslut. För att granska huruvida några sådana skäl blifvit förebragta, torde man böra se efter, huru de myndigheter utlätit sig, som yttrat sig i ärendet sedan Riksdagen aflät sin skrifvelse, och då finner man, att apotekarsocietetens direktion med anledning af Riksdagens skrifvelse föreslagit, att endast vissa kvantiteter sprit skulle på en gång få utlämnas. Apotekarsocietetens direktion har således på sitt sätt biträdt Riksdagens skrifvelse och därmed äfven styrkt den framställning, som gjordes år 1898. Sedan har medicinalstyrelsen afstyrkt samma skrifvelse, bland annat på det skäl, att medicinalstyrelsen ansåg, att man kunde förvänta, att de oregelbundenheter, som man ville förekomma, skulle i det närmaste upphöra sedan rusdrycksförbudet för Lappmarken genom kungl. kungörelsen den 31 december 1897 upphört att gälla. Af de Konungens befallningshafvande, som särskildt yttrat sig i frågan, har en Konungens befallningshafvande föreslagit vissa åtgärder uti den af Riksdagen antydda riktning. Två Konungens befallningshafvande hafva däremot afstyrkt Riksdagens framställning »emedan ifrågavarande medel, för hvilka befolkningen hyste stort förtroende vid behandlingen af många sjukdomar, därigenom skulle komma att väsentligen fördyras och göras mycket svåråtkomliga». Sålunda har befogenheten af Riksdagens år 1898 gjorda framställning blifvit bestyrkt i viss mån af en utaf Konungens befallningshafvande och utaf apotekarsocietetens direktion. Däremot har Riksdagens skrifvelse blifvit motsagd af medicinalstyrelsen på det skäl jag nyss nämnde, men det skälet har, på sätt motionären i sin motion framhållit, ej längre hållit streck. Upphäfvet af rusdrycksförbudet för Lappmarken har icke botat

dessa oregelbundenheter, hvarom här är fråga. Om man läser motionen, finner man, att dessa oregelbundenheter förekomma i den grad, att de föranleda, att vissa apoteksinnehafvare kunna hafva en årlig inkomst af 5-, 10, ja ända till 20,000 kronor och att vissa dagar kunna apotekarne genom försäljning af dessa varor få in i kassan mellan 100 och 150 kronor, samt att personer, som fått anställning å dessa apotek för att sysselsätta sig med hvad som egentligen hör till apoteksrörelsen, till sin stora öfverraskning och ovilja befunnit sig vara så godt som krogbiträden. Missförhållandena tyckas sålunda kvarstå i oförminskad grad. Och så återstår ett skäl, nämligen det som länsstyrelsen i Västerbottens och Norrbottens län anför. Jag antager, att det skälet redan var känt för 1898 års Riksdag, så att det skälet måhända i och för sig icke gifver Riksdagen anledning att frångå sitt en gång fattade beslut. Men i allt fall kommer Andra Kammarens utskott, som nu yttrat sig i ärendet, med ett förslag till frågans lösning, som gör att det skälet högst väsentligt förlorat i betydelse. Som herrarne veta, har nämligen utskottet, hvilket naturligtvis icke velat angifva alla de vägar, hvarpå dessa missförhållanden skulle kunna bortarbetas, framhållit en sak, som torde vara tämligen praktisk, nämligen att handlandena med dessa varor borde likställas med dem som handla med explosiva varor, d. v. s. att en person för att få köpa dessa varor skulle, till förekommande af missbruk däraf, vara skyldig förete af präst, kommunalordförande, kronolänsman eller andra behörige personer utfärdadt intyg därom, att anledning finnes att antaga att de köpta varorna ej afse annat än verkligt medicinskt bruk.

Då sålunda, såsom jag förut haft förmånen yttra, missförhållandena kvarstå och då några sådana skäl ej enligt min mening blifvit frambragta, som kunde gifva Riksdagen anledning att frångå sitt år 1898 fattade beslut, ber jag att få hemställa, att kammaren måtte, med afslag å utskottets hemställan, biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

Herr Bremberg: Då Riksdagen för icke längre tid tillbaka än år 1898 skrifvit till Kungl. Maj:t i ärendet, och då Kungl. Maj:t, efter att genom vederbörande myndigheter och medicinalstyrelsen låtit utröna hvad som kunde göras åt förevarande fråga, förklarar att Riksdagens framställning icke kunde till någon åtgärd föranleda, och då dessutom icke några nya skäl framkommit, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut; och förklarades den förra

*Ifrågasatt
förbud mot
försäljning af
eter eller sprit-
haltiga läke-
medel.
(Forts.)*

propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och bevillningsutskottets den 6 och 7 innevarande maj bordlagda utlåtande, n:o 8, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående bestridande af kostnaden för en kontroll- och justeringsstyrelse m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bevillningsutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda betänkande n:o 31, rörande vissa bestämmelser om särskild afgift för brännvin, tillverkad vid bränneri under tid, då majs där användes m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets den 6 och 7 innevarande maj bordlagda memorial n:o 32, i anledning af återremiss af 19 § i det vid bevillningsutskottets betänkande n:o 17 fogade förslag till förordning angående tillverkning af brännvin m. m.

*Om samhällets
frigörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrycks-
handteringen.*

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 13, angående utredning rörande möjligheten att fullständigt frigöra staten, kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel.

Sedan Andra Kammaren på framställning af sitt andra tillfälliga utskott för sin del beslutit, att Riksdagen med anledning af en af herr S. H. Kvarnzelius väckt motion, n:o 27, skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte genom en kommitté låta verkställa en allsidig utredning rörande möjligheten för ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel och, därest sådan möjlighet finnes, om lämpligaste sättet därför, samt för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning med de förslag, hvartill samma utredning kunde föranleda, hade detta beslut delgifvits Första Kammarren, som hänvisat ärendet till behandling af sitt första tillfälliga utskott.

Sistnämnda utskott hade i nu föredragna utlåtande af anförda

grunder hemställt, att Första Kammaren ej måtte biträda Andra Kammarrens i detta ärende fattade beslut.

*Om samhällets
frigörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrycks-
handteringen.
(Forts.)*

Reservation hade afgifvits af herr *Bergström*, som anhållit, »att Första Kammaren för sin del ville besluta att på så sätt biträda Andra Kammarrens beslut, att kammaren anhåller, det Kungl. Maj:t måtte på sätt Kungl. Maj:t själf finner lämpligast verkställa en allsidig utredning rörande möjligheten för ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel och, därest sådan möjlighet finnes, om lämpligaste sättet därför, samt för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning med de förslag, hvartill samma utredning kan föranleda.»

Herr *Bergström*: Till hvad jag i min reservation yttrat ber jag att blott få lägga några ord och därvid erinra kammarens ledamöter om hvilka känslor af tillfredsställelse, jag kan nästan säga stolthet, vi på senare tider erfarit vid bevittnande af huruledes vår värnpliktiga ungdom nu för tiden infinner sig på mötesplatserna för att utbilda sig till fosterlandets försvar, och hvilken nykterhet och ordning numera råder i detta fall vid jämförelse med förhållandet förr i tiden. Det kan icke förnekas, att detta glädjande resultat är en följd af företrädesvis de bredare folklagrens arbete i och för nykterheten. Säkerligen hafva de för att nå detta mål enskildt uppoffrat många hundra tusental kronor, och de skulle säkert nu med tacksamhet se, om kammaren åtminstone i den mån ville tillmötesgå deras önskan, af hvilka den föreliggande framställningen kan anses vara ett uttryck, om verkställande af utredning i hvad mån förhållandena uti ifrågavarande afseende än ytterligare skulle kunna förbättras. Mig synes som om uppoffringen härför ej vore större, än att kammaren kunde gå in på framställningen i fråga, äfven om icke någon inom kammaren funnes, som hade förhoppning om att det mål, som motionären här afser, verkligen skulle kunna nås. På grund häraf vågar jag yrka bifall till min afgifna reservation. !

Herr *Wennberg*: För några dagar sedan förelåg här i kammaren en fråga om införande af s. k. lokalt veto beträffande försäljning af rusdrycker inom kommunerna. Den frågan blef af kammaren aflifvad och i tysthet begrafven. Nu föreligger här en annan fråga, som jämväl berör nykterhetssträfvandena i landet och syftar till att genom åstadkommandet af en utredning sprida ljus öfver de förhållanden, som hänga samman med rusdrycksbruket och dess inverkan på kommunernas ekonomi. Utskottet synes tillämna denna fråga samma öde som den nyssnämnda. En utskottsledamot, herr *Bergström*, har dock inom utskottet reserverat sig mot dess hemställan, och på det kammaren må erfara, att han icke är den

Om samhällets ende här, som instämmer i motionens syfte, så ber jag få ge till-
frigörande känna, att jag till alla delar öfverensstämmer med honom i den
från ekono- mening han uttalat. Jag tror för min del inte, att det är vare
miskt beroende sig rätt eller klokt, att denna kammare gång efter annan ställer
af rusdrycks- sig afvisande gentemot de ingalunda obefogade kraf, som nykter-
handteringen. sig afvisande gentemot de ingalunda obefogade kraf, som nykter-
 (Forts.) hetsvännerna, i syfte att främja och förbättra vårt folks ekonomi
 och sedlighet, med erkännansvärd ihärdighet framföra. Kammaren
 gagnar genom ett sådant förfarande hvarken sig själf eller foster-
 landet. En sådan utredning, som i den föreliggande af Andra
 Kammarne bifallna motionen begäres, skulle utan tvifvel gagna
 genom att lägga i dagen åtskilliga förhållanden, hvilka man be-
 höfver äga kännedom om för att kunna vidtaga lämpliga åtgärder
 för dryckenskapens bekämpande. Mycket af det motstånd, som
 nykterhetsarbetet röner, har sin grund i okunnighet om verkliga
 beskaftenheten af de verkningar, som rusdryckerna åstadkomma.
 Med denna uppfattning och under liflig känsla af det ansvar, som
 man ådrager sig genom att oupphörligt afvisa framställningar,
 hvilka gå ut på motarbetandet af det landsfördärliga rusdrycks-
 missbruket, ber jag, herr grefve och talman, att få yrka afslag å
 utskottets hemställan och bifall till herr Bergströms reservation.

Herr Stephens: Här föreligger en motion, som i sig själf
 har ett mycket beaktansvärdt syfte, nämligen att befrämja vårt
 folks nykterhet. Men för att imponera, har motionären öfverdrifvit
 åtskilligt i sin motivering, och då han vill söka botemedel, gör han
 sig äfven skyldig till öfverdrifter. Han har till en början i sin
 motion sagt, att rusdryckernas missbruk ökas undan för undan.
 Längre fram i sin motion upplyser han oss emellertid om, att sedan
 åren 1900—1905 har spritkonsumtionen minskats med mera än en
 $\frac{1}{2}$ liter för person öfver hela landet, detta mina herrar samtidigt
 med att de breda lagren ha fått sina inkomster så betydligt ökade,
 att deras köpkraft stegrats långt utöfver hvad som varit förhål-
 landet under motsvarande period under föregående tider. Nu veta
 vi litet hvar, att Riksdagen har gång efter annan ökat priset på
 spritvaror för att därigenom göra dessa mindre åtkomliga. Men
 som köpeförmågan hos den stora allmänheten så betydligt ökats, så
 spela de högre spritpriserna numera mindre roll vid stäffandet af
 spritkonsumtionen, och som densamma, som nämnts, gått ned med
 mera än en $\frac{1}{2}$ liter på person, bör motionären kunnat vara belåten
 med framåtskridandet, men vill dock vidtaga en sådan åtgärd som
 allmänt spritförbud, d. v. s. han vill sätta hela svenska nationen
 under förmynderskap. Därför att några tusental äro hemfallna åt
 dryckenskapslasten, skall nationen bestraffas och försättas i den
 ställning, att en enskild person här i landet icke skall få följa sina
 egna önsknigar med hänsyn till hvad han vill förtära. Detta
 kan jag icke gilla och det kan icke vara rätta sättet att gå till
 väga, då man vill åstadkomma en rättelse uti nu förevarande fall.

Jag är lika varm nykterhetsvän som någon annan och skulle gärna se, om man kunde bannlysa superiet från vårt land, men då tror jag, att man får beträda en helt annan väg. Jag har själf, mina herrar, i många år vistats i länder, bebodda af många millioner människor, bland hvilka dryckenskapen var nästan okänd. Detta förhållande var ej en följd af några restriktiva medel, utan af den religiösa uppfostran, som folket fick. Det var ej fråga om vanliga kunskaper, utan om en sedlig uppfostran, och denna sedliga uppfostran verkade det, som man här i landet vill åstadkomma genom tvångsmedel.

*Om samhällets
frigörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrycks-
handteringen
(Forts.)*

Då säger man: ja, det är ju icke fråga om att taga bort rusdryckerna, utan det gäller blott en utredning. Ja, mina herrar, det är mycket bra. Men hvad går hela motionen ut på? Hela motionen går ej ut på annat än ett allmänt rusdrycksförbud. Då det nu finnes inom landet vissa intressen, som kunna ställa sig hindrande i vägen mot detta spritförbud, vill man undanröja dessa intressen. Man vill, att de i motionen omnämnda medlen icke vidare skola tillfalla kommuner m. fl. Medlen må komma till nytta mer eller mindre, det frågar man ej efter. Det må vara för fattigvård, lasarett, sjukvård, upplysning om jordbruket eller annat, som dessa medel användas, dessa medel skola tagas bort därför att intressena skola tagas bort, som motverka att man skall kunna få detta spritförbud.

Något sådant förekommer mig, att Första Kammaren ej kan vara med om. Vill man — såsom jag anser, att man bör vilja i alla läger — framgång för såväl unga som gamla med afseende å måttlighet icke endast i spritvaror, utan i mycket annat, må vi då icke låta religionen sjunka som så mycket annat i vår tid, utan må vi se till, att de lärare, som staten sätter att uppfostra vårt folk till nykterhet och sedlighet, må hållas i den aktning, att deras värf må kunna utföras till vårt folks väl, och att vårt folk genom uppfostran och genom religionen må komma att intaga en sådan plats, att man icke behöfver att ställa den nyktra och sedliga delen af folket under ett slags förmynderskap, och således vidtaga åtgärder att beröfva folket sin själfbestämmningsrätt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr von Möller: Jag skall af fullaste hjärta instämma med den förre talaren i slutet af hans anförande. Det var mycket vackra ord, som talades om måttlighet och uppfostran och sådant. Och ingen skulle lifligare än jag önska, att man genom att predika för människor kunde få dem att slå in på den rätta vägen. Men jag tror verkligen — och det har jag ofta här upprepat — att människorna äro hvarken så utmärkta eller så lättledda, att det går att blott med vackra *fraser* uppfostra dem. Ibland kan nog en färla behöfvas för att drifva på utvecklingen, och jag tror, att det

Om samhällets ibland kan vara behöfligt, att lagen lämnar sitt biträde för att påskynda denna åt rätta hållet.

frigörande
från ekono-
miskt beroende
af russtrycks-
handteringen.
(Forts.)

Herr Stephens har hela tiden talat om motionären, liksom utskottet ju också uteslutande sysselsatt sig med motionen och motionärens önskemål: allmänt spritförbud. Men både denne talare och utskottet tyckas helt och hållet hafva lämnat ur räkningen Andra Kammarens tillfälliga utskotts betänkande, af hvad skäl är ej godt att säga. Om man genomläser Första Kammarens tillfälliga utskotts betänkande, finnes där icke ett ord återgifvet af Andra Kammarens tillfälliga utskotts betänkande. Och Andra Kammarens tillfälliga utskott säger ju hela tiden, att det ställer sig afvisande mot det absoluta rusdrycksförbudet, men förordar en utredning af andra skäl.

Jag vill instämma med utskottet däri, att det synes vara opraktiskt och, åtminstone än så länge, oupphinneligt att vilja realisera satsen om absolutism genom tvångsförbud. Jag tror, att det är ett för häftigt medel, och jag tror, att vi ej böra gå den vägen. Men, mina herrar, det finnes ett annat skäl, och detta har för mig varit absolut afgörande, när jag ställt mig på reservantens sida: det har varit *frågans moraliska innebörd*. Det är nu två år sedan vi antogo en ny förordning om brännvinsförsäljning. Då kände jag ledsnad, ja, jag kan säga harm, öfver att vi skulle låta sådana hänsyn, som där spelade in, vara de bestämmande för Riksdagens beslut. Det talades då, som det alltid talas, så vackert om nykterheten. Men hvad var det egentligen som var pudelns kärna, om ej striden mellan lands- och stadsintressen för att rycka största möjliga delen af den feta biten till lands- eller stadskommunerna? Det var just det, att man ville förtjäna så mycket som möjligt, städerna på sitt håll och landskommunerna på sitt. Och hvem var det, som skulle betala krigskostnaderna? Det var drinkaren, det var rusdryckshandteringen, som skulle lämna medlen. Det är af sådana skäl, som jag anser, att det vore önskligt, om vi snarast möjligt finge en utredning till stånd, på hvilket sätt vi skola kunna komma ifrån det nedsättande, skamliga, för vårt samhälle, att vi skola basera vår statsekonomi till stor del på sådana — jag kan gärna säga ordet rent ut — syndapenningar. Hvad är det vi göra? Vi spara hvad vi utan inkomsterna från rusdryckshandteringen skulle få betala genom skatter för alla dessa kulturändamål, som den föregående talaren nyss omnämnde. Det är för oss en direkt besparing, så länge det supes friskt i landet. Ty, gjorde man ej detta, skulle statsverkets och kommunernas inkomst af 30 å 40 millioner kronor högst betydligt reduceras. Hvem skulle betala skillnaden? Naturligtvis de skattdragande. Och säkert är, att nog skulle det då sparas på både det ena och det andra hållet mera än nu är fallet. Men, mina herrar, jag vågar ställa till eder den frågan: är det rätt att på detta sätt taga inkomst af en orättfärdig handtering, är det rätt eller är det orätt?

Här talades för några år sedan så vackra ord, då fråga var om inrättande af ett statslotteri, visserligen ej i afsikt att därmed skaffa staten inkomst genom lotteriet. Jag uppträdde själf för lotteriet, menande, att lika väl, som våra penningar skola gå utomlands och rikta utländska lotterier, kunde vi behålla dem inom landet och använda dem till filantropiska ändamål. Nej, då lät det på annat sätt. Det ansågs då orätt och staten ovärdigt att uppmuntra *spel passionen*. Men det är ej orätt att, som nu sker, uppmuntra *superiet!* Då jag säger, att vi uppmuntra superiet, tror jag, att jag säger någonting, som jag kan stå för. Ty bakom alla dessa vackra paragrafer i brännvinsförsäljningsförordningen skymtar jämt och ständigt fram, huru man skall kunna göra det för bolagen och kommunerna så inkomstbringande som möjligt genom att i möjligaste mån illudera de paragrafer, som afsågo nykterhetens främjande. Så till exempel i fråga om att krogarna skola stängas klockan 10. Ja, det är sant, brännvinskrogarna stängas, men huru är det med guldkrogarna? De stängas, när den siste gästen fått nog och går, och det kan dröja ända till klockan 3 på morgonen. Det skall jag kunna intyga, mina herrar. Ja, icke för det jag haft förmånen att vistas så länge i en dylik lokal, men jag har åtminstone haft olägenheten att vistas så nära en sådan, att jag på den grund kan intyga sanningsenligheten af hvad jag sagt. Och huru är det med söndagsstängningen? Då förslaget till nu gällande brännvinsförsäljningsförordning här förelåg, framställde jag till utskottets ordförande en fråga, hvad meningen vore med stängningsparagrafen. Menas blott, att man drager för gardinen och fortfar att supa lika som förut? Meningen är naturligtvis, att ingen utskänkning skall äga rum. Det vet emellertid hvar och en, som besökt en restaurang, att om möjligen lokalen är stängd, så går rekvisitionen och konsumtionen lika bra för sig ändå. Med ett ord, på alla möjliga sätt söker man just gå förbi nykterhetsföreskrifterna. Och frestelsen är ju ganska stor. Om man är för sträng i tillämpningen af dessa paragrafer, så förtjänar man naturligtvis mindre, icke blott krogvärdarne utan äfven staten och kommunen.

När jag nu säger, att jag af moraliska skäl önskar, att en revision snarast måtte komma till stånd i ändamål att utreda, huru en afskrifning skulle kunna äga rum, vet jag mer än väl, att det naturligtvis är ett både stort och svårt arbete, som skulle åligga vederbörande kommitté. Det är alldeles naturligt. Hur hastigt skall afskrifningen ske? Hvarifrån skall ersättning för dessa medel fås? Huru skall man anordna hela utskänkingsväsendet o. s. v., allt detta är frågor, som kräfva tid, och ett arbete, som kräfver sin man. Men, mina herrar, det ber jag att få upprepa, och det hoppas jag, kammaren måtte behjerta, att vi ej med rent samvete kunna bestrida, att vid de penningar, som från rusdryckshandteringen inflyta till statsverket, till hushållningssällskapen, till lands-

(Om samhällets
frigörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrycks-
handteringen.
(Forts.)

Om samhällets
frigörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrycks-
handteringen.
(Forts.)

tingen och till kommunerna i öfrigt, häfta både *smuts* och *blod*. Och jag vädjar till kammarens rättskänsla, om kammaren anser, att ett sådant ovärdigt oeffterrättlighetstillstånd bör få fortfara? Här har nu Andra Kammarens tillfälliga utskott genom sitt betänkande angifvit en utväg. Är det värdigt af oss att afslå detta? Är det värdigt, att vi här säga nej därför att våra skatter skulle icke oväsentligt ökas härigenom? Är det värdigt att fortsätta på den gamla vägen och att vi spara våra penningar på bekostnad af drinkaren, utan att fråga efter det allmänt förekommande alkoholmissbruket med allt det elände, det drager med sig i form af brott, sjukdomar, degeneration? Jag tror det icke; af denna anledning anhåller jag att få yrka bifall till herr Bergströms reservation.

Herr von Mentzer: Utskottet har i sitt utlåtande börjat med att gifva ett vackert erkännande åt en väg, som är beträdd vid arbetet för nykterheten, nämligen den att verka genom uppfostran och undervisning. Vidare har utskottet uttalat, att det är glädjande, att ungdomen i allt större omfattning visar sig tillgifven nykterhetens sak; dock anser utskottet, att i sammanhang med detta upplysningsarbete lagstiftningsåtgärder kunna vara behöfliga. Sedermera öfvergår utskottet till att säga sig vilja »framhålla betydelsen af de stora ekonomiska intressen, hvarom motionen rör sig».

Här har redan förut påpekats, att detta utskottets utlåtande har en ganska stor egendomlighet däruti, att det icke i ringaste mån omnämner beskaffenheten af Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande i ärendet. Jag anser, att det varit oklokt af Första Kammarens utskott att lämna åsido sistnämnda utlåtande, som efter min uppfattning är mycket värdefullt och väl affattadt och som innehåller mycket tungt vägande sats, gående i motsatt riktning mot det slut, vid hvilket Första Kammarens utskott stannat. Det är icke utan att utskottet härigenom — jag vill dock icke påstå att utskottet haft en sådan afsikt — lätt kan få ett sken af en viss ensidighet och partiskhet.

När utskottet säger sig vilja framhålla betydelsen af de stora ekonomiska intressena, kan jag icke frigöra mig från att möta samma ensidighet. Ty då utskottet skall framhålla betydelsen af dessa intressen, så stannar utskottet vid att meddela endast de inkomster, som handteringen lämnat det allmänna, men utskottet har icke ett ord om de utgifter, som samma handtering föranleder det allmänna, och det hade dock varit på sin plats, då man skall gifva en allsidig belysning af de stora ekonomiska intressena, att hålla sig vid icke blott den ena sidan, utan äfven den andra, vid icke blott debet utan också kredit. Hvad som hade kunnat tagas upp på motsidan, det har, såsom herrarna väl känna till, af mycket framstående män angifvits så, att rusdryckshandteringen har tillfogat människosläktet större olyckor och förbannelser, än hvad som

har orsakats släktet genom de tre stora plågorisen kriget, pesten och hungersnöden tillsammans.

Slutligen anför utskottet, att »då utskottet anser, att ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens fullständiga frigörande från deras ekonomiska beroende af de i motionen omförmälda medel sväriligen låter sig göra», så kommer utskottet till sin slutsats. Jag vill be att få fästa uppmärksamheten på att utskottet har ingen anledning att yttra sig om det fullständiga frigörandet, ty motionären har visserligen talat om de offentliga institutionernas fullständiga frigörande, men det som ligger på kammarens bord och som kommit från Andra Kammaren, det afser endast frågan om »utredning rörande möjligheten för ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från deras ekonomiska beroende» af dessa medel. I den skrivelse, som nu är föreslagen och af Andra Kammaren antagen, är det sålunda icke tal om det *fullständiga* frigörandet.

I fråga om de ekonomiska intressena säger utskottet, att det blir så stora svårigheter: statens inkomster skola ansenligt minskas samtidigt med att dess utgifter väsentligt ökas, och därför kunna vi icke tänka på någon utredning. Mot detta yttrande af utskottet vill jag ställa de kraftiga ord, hvarmed en gång Gladstone mötte en deputation, som kom med ungefär samma klagovisa. Han sade: »Mina herrar, ni behöfver icke oroas eder för statens inkomster; frågan om inkomsterna får aldrig stå i vägen för nödvändiga reformer; för resten, med en nykter befolkning, som icke förslösar sin arbetsförtjänst, vet jag nog, hvarifrån jag får statsinkomster.»

Med den utgångspunkt, som utskottet här har tagit, då nämligen utskottet erkänt betydelsen af uppfostran och undervisning i detta stycke, anser jag, att om utskottet tillika hade gjort en allsidig framställning af den betydelse, som denna handtering har för de ekonomiska intressena, och icke stannat blott vid den ena sidan, och om utskottet hade beaktat, att det icke var fråga om de offentliga institutionernas ekonomiska befriande från beroendet af dessa medel, så hade utskottet ovillkorligen bort komma till ett annat slut än som skett. Då utskottet dessutom har erkänt, såsom jag flera gånger haft tillfälle att säga, att upplysning är en af de säkraste och viktigaste vägarna på detta område, och då det ligger öppet för hvar och en, att upplysning i detta stycke icke kan erhållas på enskild väg, så vet jag icke, huru man skall kunna komma till aunat slut än att medgifva upplysning.

Här talades af en ärad medlem från utskottet om att lärare i nykterhet och sedlighet skulle hållas i äktning. Och vilja vi höra på hvad de säga, vilja vi lyssna till hvad vår ungdom, såsom utskottet själf har framhållit, kräfver, till hvad man nu allt starkare hör från de lärdaas håll och till hvad den allmänna opinionen kräfver — de kräfva nämligen allesamman upplysning och utred-

Om samhällets frigörande från ekonomiskt beroende af rusdrycks-handteringen. (Forts.)

*Om samhällets
frigörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrycks
handteringen.
(Forts.)*

ning — så är jag öfvertygad om att saken kommer att föras framåt. När sådana anspråk framställas från det ena och andra hållet, anser jag, att det vore ekonomiskt nyktert att åstadkomma en utredning om det sätt, hvarpå man skall möta och besvara dessa frågor, som tränga sig på från alla håll.

Med stöd af hvad jag tillåtit mig anföra, anhåller jag, herr talman, att få yrka, att kammaren måtte, med afslag å utskottets hemställan, biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr von Oelreich: Utskottet har ingalunda velat ställa sig ovilligt mot att lämpliga åtgärder vidtagas till nykterhetens befrämjande, och den ganska långa tid, som utskottet tagit sig för behandling af detta ärende, vittnar om att utskottet önskat gå så noggrant som möjligt till väga vid bedömande af den ifrågavarande motionen.

Utskottet har sålunda vid granskning af ärendet bemärkt, att motionären framhåller en förbudslagstiftning såsom det verksammaste medlet mot rusdrycksbruket, men i det hänseendet måste utskottet taga fullkomligt afstånd från hans uppfattning. Nu är det visserligen sant, att såväl motionärerna som det Andra Kammararens tillfälliga utskott, hvilket behandlat motionen, framställt yrkande om en utredning. I detta hänseende föreslås, att Riksdagen skulle »i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte genom en kommitté låta verkställa en allsidig utredning rörande möjligheten för ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel» och så framlägga förslag etc. Ja, den utredningen har utskottet visserligen icke kunnat tillåta sig söka att i förväg, före Kungl. Maj:t, verkställa, men utskottet har dock icke kunnat undgå att tänka sig, i hvilken riktning en sådan utredning skulle komma att gå, och då det gäller ett fyrtiotal millioner, som skulle på något sätt ersättas, kunde utskottet icke undgå att tänka sig, att ersättandet af dessa medel skulle komma att drabba statsverket i ganska hög grad. Under sådana förhållanden och då utskottet icke kunde föreställa sig annat, än att utredningen måste komma att gå i denna riktning, ville utskottet icke uttala sig om en utredning eller gifva Kungl. Maj:t på hand, att utskottet för sin del kunde biträda en sådan utväg, om utredningen gifve ett dylikt resultat. Detta är orsaken till att utskottet talat om rusdrycksförbudet.

Men utskottet kunde icke undgå att äfven bemärka de stora ekonomiska intressen, som måste beröras af en sådan anordning, och då motionären begär, att både staten och öfriga institutioner skola frigöras från sitt beroende af dessa medel, så hade frågan därigenom fått ett så betydande omfång, att den — jag erkänner det — knappast kunde af ett tillfälligt utskott öfverskådas. Då en talare här yttrat, att man, i fråga om dessa ekonomiska in-

tressen, borde hafva af utskottet fordrat uppgifter icke allenast på debetsidan utan äfven på kreditsidan, så får jag bekänna, att utskottet hvarken haft tid eller tillräckliga krafter för att kunna åvägbringa en fullständig utredning i detta hänseende.

*Om samhälls-
frigörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrycks-
handteringen.
(Forts.)*

Här har af en föregående talare yttrats, att utskottet talat om ett *fullständigt* frigörande. Ja, skillnaden mellan uttrycken »fullständigt frigörande» och »frigörande» torde vara ganska svår att uppdraga. Säger man att man fordrar ett frigörande, så föreställer jag mig, att man vill hafva detta tämligen fullständigt. Det kan ju hända, att uttrycket är något för starkt, men meningen har åtminstone icke varit någon annan än den, som af den ärade talaren framhölls.

Man har här äfven talat om, att en utväg skulle vara att indraga och aflösa alla dessa tillverknings- och försäljningsmedel, som komma af spritdryckshandteringen. Jag föreställer mig, att om nykterhetsrörelsen, hvilken jag för min del tror vara i starkt stigande i vårt land, får fortfarande göra sin kraft gällande, så kommer denna aflösning så småningom af sig själf. Det kan ju hända, att den behöfver underhjälpas med lagstiftningsåtgärder, men att ett rent förbud icke skall komma att befrämja nykterheten, därom har utskottet varit öfvertygadt, och jag kan icke neka till att jag i det fallet ovillkorligen måste dela utskottets mening. Erfarenheten gifver icke vid handen, att ett sådant förbud verkar så, som man med detsamma har afsett.

På de skäl som jag haft äran anföra och då utskottet tror, att ett uppskof med denna fråga icke kan göra så synnerligen stor skada, utan att frågan behöfver ligga till sig något, i synnerhet om den, såsom jag för min del förmenar, möjligen kan framkomma i någon mera begränsad form, så får jag, herr talman, under åberopande jämväl af hvad utskottet i öfrigt anført, anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Herr Heüman: Herr vice talman, mina herrar! Jag ber att först få tacka utskottets högt ärade ordförande för att han gifvit klart besked om hvarför utskottets utlåtande har kommit att så affattas som har skett. Det beror därpå, har den ärade ordföranden sagt, att motionen pekar hän på ett rusdrycksförbud. Jag tror, att det i denna kammare finnes ett flertal mycket varma nykterhetsvänner, som därför alls icke vilja hafva något rusdrycksförbud, och jag hör till dessa just därför att jag har klart för mig, att ett sådant förbud icke skulle hjälpa nykterhetssaken. Ett dylikt förbud skulle nämligen verka i två riktningar; det skulle först och främst förlama det frivilliga nykterhetsarbetet, af hvilket jag väntar mig det bästa och mesta för nykterhetssakens främjande, men också komma att befordra lönkrögeri och annat elände. Men därför att motionen pekar hän åt ett rusdrycksförbud, kan jag icke anse det vara skäl för kammaren att afslå själfva motionens inne-

*Om samhällets
frigörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrycks-
handteringen.
(Forts.)*

börd, som icke går ut på vare sig rusdrycksförbud eller något annat i denna väg, utan endast på att få till stånd en fullt objektiv utredning, huru dessa från rusdryckshandteringen härflytande medel skola kunna användas utan att, såsom nu odisputabelt är fallet, stå såsom en frestelse för många samhällen, särdeles mindre samhällen, att draga växel just på de fattigare lagrens bekostnad.

Det är sant att, såsom utskottet har påpekat, det här gäller ganska stora ekonomiska intressen, mellan 40 och 50 millioner kronor om året. Men denna kammare vet, att här finnas intressen, som äro för en nation vida större än de rent ekonomiska, nämligen de sociala och de etiska intressena. Jag tror icke, att dessa intressen kunna uppvägas med de 40 å 50 millioner, om hvilka här är fråga. Om man tager i betraktande den förlust, som nationen gör genom den nuvarande handteringen med rusdrycker, om man tänker på huru mycken arbetskraft blir förstörd hos tusentals människor, om man tänker på huru mycken degeneration enligt läkares och andra fackmäns utsago åstadkommes genom den nuvarande rusdryckshandteringen, och om man vill blicka in i det djupa elände, som denna handtering vållar i så mångfaldiga hem, så kan man mycket väl förstå den önskan, som gör sig gällande, att så mycket som möjligt undandraga kommunerna, och i synnerhet de mindre samhällena, frestelsen att bereda sig inkomster genom att ganska tätt förlägga frestelseställen för dessa stackare, som, trots att de under bättre stunder kunna vilja ett annat, likväl äro slafvar under rusdrycksbegäret.

Det kan icke heller förnekas, att för närvarande i vårt land pågår en mäktig rörelse just för att lyfta Sverige ur dryckenskapens förnedring. Denna rörelse omfattar numera alla lager af vårt folk, och vi hafva vid stora möten haft bevis på, huru äfven de mera bildade samhällsklasserna ställa sig förstående till densamma, allt ifrån konungahuset och ned till de djupa lagren. Jag tror icke, att Första Kammaren vill gifva denna väldiga folkrörelse ett slag i ansiktet genom att ställa sig oförstående till denna begäran att få fram en fullt objektiv utredning, huru rusdrycksmedlen skola kunna användas utan att blifva, såsom nu är fallet, en frestelse att lägga krogställen tätt omkring till lockelse för dem, som äro begifna på dryckenskap. Jag tror att Första Kammaren kan med mycket lugn lägga denna sak i Kungl. Maj:ts händer. Det är odisputabelt, att vi redan hafva genom denna väldiga nykterhetsrörelse åstadkommit ganska stora reformer hos vårt folk, och jag tror att tiden är inne för en reform äfven på det område, som sammanhänger med de ekonomiska intressenas förhållande till denna rusdryckshandtering.

Det är alls icke i motionens syfte utan från den synpunkten, att Första Kammaren må visa sig förstå en väldig, nu pågående folkrörelse, som jag hyser den vissa förhoppningen, att Första Kam-

maren måtte biträda reservationen, till hvilken jag, herr vice talman, yrkar bifall.

Herr von Mentzer: Ehuru jag för min enskilda del gifver företräde åt det af Andra Kammaren i ärendet fattade beslutet, skall jag likväl, för att undvika splittring inom denna kammare, be att få ändra mitt yrkande därhän, att jag förenar mig i det af herrar Bergström och Wennberg framställda yrkande, nämligen om bifall till reservationen.

*Om samhällets
frigörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrycks-
handteringen.
(Forts.)*

Herr Wieselgren: Redan under den gamla nykterhetsrörelsen på 1830- och 1840-talen var det en stark strid mellan dem, som förde nykterhetens talan, huruvida man med den nya brännvinslagstiftningen skulle förbinda tillverknings- och försäljningsavgifter eller icke. Framstående nykterhetsvänner i mycket hög ställning yrkade ännu i slutet på 1840-talet på fri brännvinsbränning. Hvarför gjorde de detta? Jo därför att de fruktade — såsom Sveriges dåvarande konung yttrade — att genom afgifters införande brännvinet skulle blifva finansministrarnes skötebarn. Man fann emellertid snart, att hvad de nykterhetsvänner, som yrkade på fri brännvinsbränning och försäljning, därigenom hoppades kunna vinna, nämligen att brännvinet på det viset skulle blifva en så billig och simpel vara, att det finge ett slags vanfrejd öfver sig och att ingen skulle vilja befatta sig med det, vore en utopi. Man blef därför ock tvungen att sluta sig till den meningen, som omfattades af de mest inflytelserika nykterhetsvännerna, nämligen att med tillverkning och försäljning af brännvin förbinda avgifter.

Det har emellertid gått så, som redan då alla förstodo: brännvinet har blifvit icke blott finansministrarnes utan äfven kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens skötebarn. Gent emot detta är det denne motionär riktat sin gensaga och lagt fram sitt förslag. Jag erkänner gärna, att, när jag först läste hans motion, jag sade mig ungefär detsamma som utskottet sagt, eller att motionen åsyftar rusdrycksförbud; men vi få äfven i detta stycke skilja mellan bokstafven och anden. Bokstafven slår ihjäl motionen, men anden, hoppas jag, skall göra den lefvande, ty lefvande är den. Bokstafven vitsordar här sanningen af det gamla Tegnériska uttrycket: »det dunkelt tänkta är det dunkelt sagda». Men i allt det dunkla här lyser dock fram en liten ljusstrimma, som visar den innersta meningen hos motionären. Den meningen är god, det erkänner jag, och det är icke så underligt, att jag det gör, ty det är en mening i alldeles samma riktning, som jag två olika gånger framlagt för Riksdagen, ehuru den ingendera gången tillvunnit sig afseende. Skulle man gå efter bokstafven, skulle afsikten med motionen vara att få till stånd en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om tillsättning af en kommitté för att utreda på hvad sätt staten, kommunerna, landstingen och hushållnings-

Om samhällens
frigörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrucks-
handteringen.
(Forts.)

sällskapen skulle kunna befrias från det ekonomiska beroendet af rusdrycksmedlen. Det finnes dock endast två sätt att nå detta mål: rusdrycksförbud eller afskaffande af afgifterna. Vi skulle därmed ställas på samma ståndpunkt som på 1830- och 1840-talen, då just dessa två syftemål voro de mest framträdande hos de ifriga nykterhetsvännerna. Men så är i grunden icke motionärens mening. På slutet af sidan 11, sedan han talat om, att det ursprungliga göteborgssystemets upphofsmän förbehöllo sig rätt att använda de s. k. vinstmedlen till för arbetarklassen gagneligt ändamål, yttar han nämligen: »Rättvisa och rättfärdighet kräfver, att denna idé ånyo upptages och de succesivt indragna tillverknings-, försäljnings- och vinstmedlen afsättas för att utgöra grundvalen till en fond, afsedd för ålderdoms- och invaliditetsförsäkring». Hvilken är då anden i hans motion? Icke är det den att afskaffa dessa medel, hvilka äro oundvikliga, så länge vi icke kunna sätta i fråga rusdrycksförbud och icke vilja hafva afgiftsfri brännvinstillverkning och fri brännvinsförsäljning. Så länge så är fallet, måste vi ovillkorligen bibehålla dessa afgifter. Men då blir frågan: på hvad sätt skola dessa afgifter användas? Det är där »punctum saliens» är att finna, och därigenom att jag uppläste dessa hans ord, må jag ju anses tillräckligt hafva styrkt, att detta är hans egentliga afsikt med motionen: att få bestämdt, *på hvad sätt och till hvilket ändamål dessa medel skola användas*. Ty, mina herrar, det finnes illojala sätt att använda medlen men också lojala ändamål, som kunna och böra tillgodoses. Det som, efter hvad jag tror, ästads-kom, att nykterhetsvännerna på 1830- och 1840-talen beslöto sig för den ställning, som de än intaga, var insikten om det befogade uti att dessa brännvinsmedel, som tagits från de fattigaste och mest olyckliga i världen — ty att vara behärskad af brännvinslidelsen anser jag vara den största olycka man kan råka ut för — också böra gå tillbaka till eller användas till fördel för dessa olyckliga, som icke hafva förnuft att sätta in medlen för egen räkning i närmaste sparbank utan sätta in dem i den olycksaliga sparbank, som heter brännvinsmedelsfonden och som sedan fördelas åt det ena och det andra hållet för spridda ändamål.

Mina herrar, nu är frågan, huru man bör på det för de olyckliga konsumenterna lyckligaste vis använda brännvinsmedlen? Det är min innersta öfvertygelse, att detta är afsikten med motionen, och någon bättre afsikt i denna fråga kan jag icke tänka mig. Därför är det icke underligt, om jag, herr vice talman, ansluter mig till dem, som bedja Första Kammaren skänka uppmärksamhet åt denna viktiga fråga. Denna är icke blott af filantropisk utan ock af stor social betydelse. Jag hemställer därför, att kammaren måtte biträda den mening, hvaråt gifvits uttryck i den vid utlåtet fogade reservationen.

Häri instämde herr *Björck*.

Herr Cavalli: En talare under denna debatt har sagt, att en person, som försvarade utskottets hemställan, använde vackra fraser, och att talaren toge afstånd från dem samt uttalade att det behöfdes något annat. Jag beklagar, att jag skall anse mig behöfva uppträda i en fråga som denna, ty jag förfogar förvisso icke öfver några vackra fraser. Jag skall i stället vidröra en sida af saken, som jag tycker blifvit rätt mycket förbisedd, nämligen den finansiella. Men innan jag det gör, anser jag mig böra konstatera, att om en riksdagsskrivelse kommer till stånd i detta ärende, blir det icke lätt sätta upp motiveringen, ty de talare, som här hafva uppträdt för motionens syfte eller för utskottets förslag, hafva rört sig på bra olika områden. Den siste ärade talaren förklarade, att det vore klart, att motionären endast afsåg att få veta, på hvad sätt brännvinsmedlen skulle kunna bättre användas än hittills, och han bevisade, hvarför dessa medel icke kunde undvaras. Andra talare hafva gått längre än motionären, hvilken endast vill hafva en undersökning verkställd, huruvida dessa medel kunna fräntagas staten, kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen, samt, om möjlighet därtill finnes, en utredning om lämpligaste sättet härför. Ytterligare en annan talare vill, att en kommitté skall utreda på hvad sätt en afskrifning skall ske. Mina herrar, det är ett haf mellan dessa synpunkter, och de peka dock mot samma mål, de vilja komma till en riksdagsskrivelse. Ja visst kan en sådan beslutas, men hurudan blir motiveringen, då de, som talat för skrifvelsen, i fråga om skälen stå sticK i staf mot hvarandra?

Om dessa brännvinsmedel har man icke kunnat använda nog fula ord; man har stämplat dem med de allra svåraste tillmälen. Man har dessutom sagt, att hvarenda skilling af dessa medel tages från de fattiga i sanhället. Jag undrar verkligen, om man har rätt att säga det. Det är vid ordet »brännvin», man därvid särskildt fäst sig, men jag behöfver väl icke erinra herrar ledamöter af Första Kammaren, att under »brännvin» i beskattningsafseende falla spritdrycker af så godt som alla slag. Är det då riktigt, att i en bevisföring säga, att medlen tagas från de fattige och böra gå tillbaka till dem? Jag har intet emot, att brännvinsmedlen användas väl, och ser gärna, att de gå till de ädla ändamål, som motionären åsyftar. De göra det delvis redan nu; kanhända kunna de göra det ännu mera. Men låt hvar sak få vara hvad den är, och vi böra komma ihåg, att många af de stora belopp, hvarom här är fråga, som sagdt är, tagas ur fickorna på de rike eller åtminstone ur fickorna på sådana, som lefva som om de vore rika.

Det har sagts här, att man bör utreda, huru dessa medel skola kunna tagas från hushållningssällskapen, landstingen och kommunerna. Jag gratulerar de herrar, som få till uppgift att eventuellt sitta i den föreslagna kommittén, ty deras uppdrag blir hvarken litet eller lätt. Och med min kännedom om de svenska kommittéerna och deras lifslängd, förutsätter jag, att en sådan kommitté

*Om samhällets
frågörande
från ekono-
miskt beroende
af rusdrycks-
handterinnen.
(Forts.)*

kommer att räcka sina tio år, och att den skall ådraga staten en kostnad af något hundratusental kronor. Men det senare spelar ju ingen roll, då man i ett slag vill öfverföra 37 millioner kronor från ett håll till ett annat.

Men, mina herrar, hvarifrån vilja ni, att man skall taga dessa 37 millioner? En talare, som har förfäktat en annan mening än jag, har antydtt, att ersättning för dem skulle tagas från staten. Den moderna skattelagstiftningen tenderar allt mera till den direkta beskattningen, och man vill i stort sedt icke gärna veta af någonting annat. Vi stå inför stora förändringar i mångahanda ting, och det kan hända, att det förslag, som jag i dag hoppas få vara med om att slå ned, åter kommer upp och reser sitt hufvud. Hvarifrån skall då fyllnaden tagas? I hufvudsak torde den då tagas på den direkta beskattningens väg. Hvad betyda 37 millioner kronors ersättning af staten? Jag kan för jämförelses skull omtala, att inkomstskatten och bevillningen i närvarande stund uppgå till sammanlagdt ungefär 22 millioner kronor.

Jag går, herr talman, att framställa yrkande på bifall till utskottets hemställan, men jag vill tillägga, att man sade häromdagen, då detta utlåtande utdelades, att efter ett bifall till denna motion blir det icke lätt att vara finansminister här i landet. Jag svarade, det kommer mig icke vid, men mycket otrefligt blir det att vara skattskyldig.

Herr Clason: Jag har egentligen begärt ordet för att få framställa en fråga till dem, som motsatt sig den begärda utredningen. Såvidt jag kan förstå, stå de samtliga på den ståndpunkten, att nykterhetsarbetet skall främjas i första rummet, om icke uteslutande, på öfvertygelsens väg. Nåväl, om man accepterar den ståndpunkten och tänker sig, att nykterhetsarbetet verkligen skall gå framåt på den vägen, d. v. s. rusdrycksförtäringen minskas, då måste såvidt jag kan se, resultatet blifva, att brännvinsmedlen efter hand måste allt mera sina. Men om så är förhållandet, synes det mig, att vi redan för närvarande stå inför den frågan, på hvad sätt denna minskning i kommunernas inkomster efter hand bör ersättas; och jag menar, att från den synpunkten skulle man äfven på det håll, där motståndet gör sig gällande, kunna vara med om en utredning.

Herr von Mentzer: Det är väsentligen herr Cavalli, som gifvit mig anledning att ånyo säga några ord. Han ville, såvidt jag rätt uppfattade honom, tillvita mig, att jag om en ärad ledamot af utskottet sagt, att han rörde sig med vackra fraser. Jag tror icke, att det stenografiska protokollet utvisar, att jag sagt ett sådant ord, utan att jag sagt eller åtminstone menat, att en ärad ledamot af utskottet sagt vackra saker, beaktansvärda, mycket vackra saker om något visst. Och jag vill visst icke, såsom herr

Cavalli förmenar, taga afstånd från den saken, utan jag ville bara. *Om samhällets frigörande från ekonomiskt beroende af rusdrycks-handteringen.*
att han skulle fullfölja i grunden de orden.

Så påstod herr Cavalli, att man här sagt, att alla dessa rusdrycksmedel tagas från de fattiga. Jag vet med mig, att åtminstone jag icke sagt detta; om någon annan sagt det vet jag icke! Jag vill framhålla, att när man ser rusdryckshandterings frukter — ingen lär väl bestrida, att rusdryckshandteringen är en synnerligen improduktiv handtering — man kan med skäl fråga sig, om det är rätt och klokt af staten att göra sina inkomster beroende af denna handtering.

När herr Cavalli vill afslå denna skrifvelse på den grund, att den skulle föranleda en öfvermåttan hård direkt beskattning, så vill jag säga honom, att om utredningen visar, att det är omöjligt att göra samhället ekonomiskt oberoende af rusdrycksmedlen, behöfver man ju icke vara rädd för utredningen. Jag anser, att det är värdigast att icke visa sig ljusskygg, och vidhåller mitt yrkande på bifall till reservationen.

Herr Cavalli: Endast ett par ord till herr von Mentzer: Då jag talade om dem, som i debatten användt vackra fraser, afsåg jag alldeles icke herr von Mentzer.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den vid utlåtandet fogade reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller den vid utlåtandet fogade reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Onsdagen den 8 Maj.

Ja — 77;

Nej — 38.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 119, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändring i det med staden Hälsingborg träffade af-tal i fråga om Skånska husarregementets förläggning; och

n:o 120, i anledning af Kungl. Maj:t proposition till Riksdagen angående godkännande af telegrafverkets utgiftsstaten för år 1903 m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 33, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin; och

n:o 34, i anledning af väckt motion om ändring af 3, 8 och 15 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:t proposition med förslag till lag angående dels ändrad lydelse af § 45 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, dels ock upphäfvande af § 47 i samma förordning; samt

n:o 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflämnade kungl. propositionerna.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 132, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

Upplästes och godkändes

Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 27, angående val af tre fullmäktige i riksbanken samt ordförande och två fullmäktige i riksgäldskontoret äfvensom suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk;

n:o 28, i fråga om utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning;

n:o 29, i fråga om skogslikvider vid laga skiften och hemmansklyfningar;

n:o 30, rörande lag angående ändrad lydelse af §§ 19 och 35 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

n:o 31, angående revision af bestämmelserna om jordlösen vid expropriation;

n:o 32, angående lag om inskränkning i rätten att erhålla laga skifte; samt

n:o 33, angående utbetalning af anslag till riksdags-, kyrkomötes- och revisionskostnader.

Herr *Grundberg* afgaf en motion, n:o 82, angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om färtläkarekårens omorganisation.

Motionen föredrogs och hänvisades till kammarens tillfälliga utskott n:o 1.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,08 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.